

ГАБРИЕЛА
МІСТРАЛЬ

Г

М

Доробок славетної чилійської поетеси (1889—1957), лауреата Нобелівської премії, прогресивного громадського діяча, належить до найкращих зразків світової лірики.

В її творчості відбиваються народний світогляд і мораль, звеличується трудяща людина, відстоюються зневажені права жінок й матері, людська гідність індіанців.

Однією із перших на континенті поетеса поєднала традиції іспанського вірша із первісно-свіжою образністю індіанського фольклору.

ПЕРЛИНИ СВІТОВОЇ ЛІРИКИ

GABRIELA
MISTRAL

ГАБРІЕЛА МІСТРАЛЬ

ПОЕЗІЇ

З іспанської

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»
1984

И(Чіл)
М65

Упорядкування та передмова

М. І. Литвинця _____

М $\frac{4703000000-189}{М205(04)-84}$ 189.84

© Упорядкування, передмова,
примітки, український переклад,
художнє оформлення —
видавництво «Дніпро», 1984 р.

ЖИТТЯ В ОСЯЯННІ ПОЕЗІЇ

Мабуть, сама доля судила їй, Лусілі Годой Алькаяга, що з роками стане відома як поетеса Габрієла Містраль, побачити світ невдовзі після того, коли зійшло сонце нової латиноамериканської поезії. Тим сонцем була творчість юного нікарагуанця Рубена Даріо, чиї ранні книги «Рифи», «Рими» та «Блакить», видані в Чілі у 1887—1888 рр., визначили (після затяжного наслідування європейських зразків) майбутній розвиток літератури цілого континенту. Рубен Даріо, немов крізь магічний кристал, показав своїм землякам, що поезія — це їхнє життя, омите водами двох океанів, піднесене до високих небес Кордільєрами й підтримане м'язистими руками селян і матросів, індіанців і негрів, аргентинських гаучо і чілійських шахтарів. Одне слово, ще раз підтвердив давню істину: поезія кожного народу живе не за морями, як чарівна фея, а в рідному краю. І засіяв ниву іспаномовної поезії зернами тих образів і думок, що їх виплекало таке розмаїте буття латиноамериканських народів. Пізніше Габрієла Містраль скаже: «Даріо не лише сам багато чого давав, але майже всі у нього брали, брали навіть поза своєю волею». Що ж до Габрієли Міст-

раль, то вона вчилася в Рубена Даріо найголовнішого — самотності. Поезія стала для неї духовним життям. Здолавши нужду і горе, Габрієла Містраль видобула з глибин свого серця такі коштовні перлини, що ними звеличила свій народ і збагатила світову лірику.

Народилася поетеса 7 квітня 1889 року в місті Вікунья, що в центральному Чілі. Батько її був учителем початкової школи, а мати — простою жінкою, яка знала і любила всяку роботу. В їхній сім'ї, як це звично для латиноамериканців, змішалася кров багатьох народів. Тому дівчина з обличчя була схожа на індіанку, а очі мала зелені, як у її дідуся-баска. Своїм індіанським походженням поетеса пишалася, як найбільшим родинним спадком. Рано втративши батька, Лусіла Годой переходить на свій хліб: у шістнадцять років вона уже друкується і вчителює, — відтоді поезія і педагогіка йдуть у її житті поруч, як рідні сестри. Вона вчила дітей у найглухіших селищах і весь час училася сама, кидаючи світло на свій і на людський шлях. Свої змагання з нещастям і відсталістю вона віддзеркалила в сюжетному вірші «Сільська вчителька». І в тій багатій лише душею жінці, яку згубили бідність і неправда, вгадується образ самої авторки:

Вчителька бідна була. Рано звідала муки.
Темні спідниці носила, багатим чужа.
Не надівала ніколи браслетів на руки,—
вся ж бо коштовність, що мала,— це світла душа.

Вчителька щира й весела була. І в печалі
мило всміхалась, являючи скрізь доброту.

І червоніла, що в неї старенькі сандалі,—
квола й гарнесенька, схожа на квітку бліду *.

Лусіла Годой Алькаяга теж звідала злісні обмови, соціальну несправедливість і принизливу бідність. Але всі ці щоденні прикрощі скрашувала її дружба з селянами,— вона вечорами навчала їх, не питаючись дозволу в місцевих можновладців, дріб'язкових і мстивих.

Та невдовзі її життя затьмарила особиста трагедія. Про це в латиноамериканській критиці писалося й пишеться багато і по-різному. Але найвірогіднішими видаються спогади перуанського письменника Сіро Алегрії «Мій друг Габрієла Містраль» («Все-світ», 1979, № 4), в яких автор посилається на зізнання самої поетеси. Отже, в північному містечку — туди її закинула примхлива доля народної вчительки,— молода Годой зустріла своє перше кохання: це був залізничний службовець Ромеліо Урета, чесна і вразлива людина. Вони то зустрічалися, то розлучалися. І сталося так, що хлопець, бажаючи допомогти іншому, сам заплутався в грошовій справі. Тому, щоб зберегти свою честь, він застрелився. І, як пише Сіро Алегрія, в кишені Ромеліо знайшли портрет дівчини, на ім'я Лусіла Годой Алькаяга, і лист до неї. Так вона одержала від Ромеліо Урети освідчення в коханні — вже після його смерті. Це потрясло її настільки, що вона

* Тут і далі віршовані уривки подаються в перекладі автора статті. (Прим. ред.).

нікого більш не змогла покохати і залишилася навіть самотньою.

Велике горе породило «Сонети смерті», чи не найтрагічніші рядки в усій світовій ліриці. Після морального й творчого зламу Лусіла Годой відчула, що вона вже зовсім інша як людина і поетеса, тому й почала з 1913 року підписувати свої вірші — Габрієла Містраль. Цей псевдонім вона склала з імені італійця Габріеле д'Аннунціо і з прізвища провансальця Фредері Містраля, творчістю яких тоді захоплювалась. А втім, Габріеле д'Аннунціо виявився для чілійської поетеси кумиром на годину, і якийсь його вплив на її творчість важко простежити. Натомість Фредері Містраль був близьким їй по духу та світовідчужанню. Недаремно ж у вірші «Мої книги» вона згадує його поруч із Данте і сучасним їй мексиканським ліриком Амадо Нерво, не криючи свого зачудування провансальською поемою «Мірейо»:

Містраля витворе, ти — свіжа борозна.
Як я, п'яніючи, впивалася тобою!
Я бачила — біжить пустелею жажною
Мірейо і любов несе в собі, журна.

Чілійка, як і провансалець, кохалася в природі, тим-то в усіх її книгах стільки поезій про долини й гори, моря і річки, про квіти і дерева, пшеницю і виноград, птахів і звірів. Отож і не дивно, що Габрієла Містраль у вірші «Опівночі» так тонко передає своє відчуття землі й світу Фредері Містраля; вона навіть вживає його лексику та образи, пишучи про його ж трояндову країну і поезію,

згадуючи оспівані ним Арль і Рону, в долині якої дме вітер, що називається містраль:

Північ лагідна й мила.
Чую — пульсує сік
У стеблах трояндових до бутонів.
Чую —
поезія чиясь
росте серед ночі,
зростає, мов дюна.
Чую — Рона до моря біжить
і мене ласкаво несе, як мати,
осліпла від піни сліпої.
А тоді не чую нічого,
падаю тільки
серед мурів Арля,
повних сонця...

Зрозуміло, це не наслідування, а творчий пере-гук двох поетів. Після «Сонетів смерті»,— вони, до речі, 1914 року на літературному конкурсі в Санть-яго здобули премію,— Габріела Містраль творила свій власний поетичний світ.

Після успіху на столичному конкурсі Габріелу Містраль призначили директором жіночого ліцею в провінції, а згодом, 1918 року, в місті Темуко. Тут її учнем був 14-річний Нефталі Рікардо Рейес Басуальто; пізніше він узяв, як і його вчителька, псевдонім — прізвище чеського поета Яна Неруди, і ввійшов у чилійську літературу як Пабло Неруда. І вчительку, і учня поєднала навіки велика творча і людська дружба; він називав її улюбленою дочкою чилійського народу і схилявся перед її неозорою поезією. Габріела Містраль писала багато і часто друкувалася, спочатку в провінційній, а потім

і в столичній пресі та за кордоном, але видати книгу ніяк не відважувалась. Перша збірка, золотим стержнем якої стали «Сонети смерті», ввібрала в себе добру сотню поезій; вона вийшла аж 1922 року і називалась «Відчай». Всю її проймає щемливий біль. Він, як нервова нить, на яку нижуться чуття і думки, єднає тематично всю збірку, що в ній авторка довірливо відкриває читачеві жіночі страждання, викликані трагічною любов'ю і несправдженим материнством. У цілім разку поезій розгортається історія її кохання з Ромеліо Уретою починаючи від знайомства («Зустріч») і перших непорозумінь, коли між ними пробігла холодна хмара відчуження («Балада», «Мовчазне кохання»), аж до експресивних зізнань («Люблю любов», «Екстаз. НоктюРН») і закінчуючи оплакуванням смерті нареченого, як у «Строфах»:

Сумління моє кровоточить,
що бачу я небо,
а ти — під землею давно;
торкаю троянди — їх живить
кісток твоїх мертвих вапно.

В Габрієли Містраль жіноча душевність окрилюється високою духовністю, яка приходить з осягненням того, що любов безмежна, а ненависть — мізерна («Спокійні слова»), розширюється із солодкими муками творчості («Благання») та поглиблюється із читанням тих «поетів, які пройшли» і тих, які нині йдуть («Мої книги»). Поетеса вбачає в материнстві високе призначення жінки та її найбільше земне щастя. І, мабуть, ніхто з усіх

поетес на світі не оспівав так материнства і дитинства, як Габрієла Містраль,— може, тому, що це було її нездійсненим ідеалом.

Крім поезій для дітей і про дітей, вирізняються й вірші про близьких і далеких сусідів Чілі — «Краєвиди Патагонії» (Аргентина) та «Істаксіуатль» (Мексіка). Ці теми й мотиви набудуть свого розвитку в другій збірці Габрієли Містраль «Ніжність» (1924). Поетеса склала цілий вінок ніжних колисанок для своєї ненародженої дитини, яка жила в її серці, а також — веселих пісеньок і ронд, подарувавши їх іншим, ощасливленим материнством жінкам. І жінки підхопили її пісні, впізнавши у ній свою посестру і заступницю материнства.

На сторінках «Ніжності» розсипані вірші про індіанців, рідних для поетеси людей, що їх жене по всьому континенту лиха доля і голодна воля («Кечуанська пісня»); авторка відзначає їхню віковичну шляхетність — вони ніколи не зачиняють дверей своїх хижок, ладні завжди допомогти перехожим і поділитися місцем біля вогню та маїсовим хлібом («Домівка»).

Після цих двох книжок Габрієла Містраль утвердилась як найбільший чілійський поет і як найвидатніша поетеса в усій іспаномовній літературі. Здобула вона і визнання як педагог. Тому в 1922 році уряд Мексіки запросив її взяти участь у здійсненні реформи народної освіти. Після цього чілійський уряд призначив її довічним консулом із правом обирати країну місця проживання, тобто надав їй

своєрідну синекуру. Тому-то Містраль із 1924 року мешкала в Італії, Іспанії, Португалії, Бразилії, США, неодноразово брала участь у роботі Ліги націй, а після війни — ООН.

Слава Габріели Містраль зростала, і в її радісному світлі ще чорнішою ставала особиста драма поетеси: померла мати, рідні один по одному навіки залишали її. Вона всиновила небожа, останнього із живих Годоїв, якого з любов'ю називала Хінхіном, і все робила, щоб він здобув у Європі університетську освіту. Але цей сімнадцятирічний юнак, розумний і чуйний, загадково помер у Бразилії (де Габріела Містраль була тоді консулом), очевидно, наклавши на себе руки...

Третя збірка її поезій «Рубання лісу» з'явилася після значної паузи — в 1938 році. Це — гімн життєвої снаги, що коріниться в самій латиноамериканській історії та природі, багатих і величних. Тут за диптихом «Чилійська земля» йдуть епічно-розлогі співи, як-то: «Тропічне сонце», «Кордільєри», «Маїс», «Карібське море». Підносять книгу й поезії в прозі — «Вірші матерів» та «Вірш найсумнішої матері». Ці поетичні перлини в прозі, що стали вічним захистом скривджених жінок і піснею материнства, приваблюють загальнолюдським звучанням... Поезія Габріели Містраль, наче велетенська сейба, охопила своєю кроною всю індіанську й Латинську Америку з її маїсовими полями й незліченними стадами в пампі, з її древніми храмами й ідолами, давніми віруваннями й новими сподіваннями.

Тих сподівань Габрієла Містраль не зрікалася й тоді, коли доля підняла її на високий щабель суспільних сходин. Поетеса в етиці й моралі була непохитна і незрадлива. Так, вона, представник уряду в Рапалло (Італія), надала притулок Пабло Неруді, якого вислав із Чілі той же уряд тимчасового правителя Відели.

В 1945 році Габрієлі Містраль — першій із латиноамериканських письменників — була присуджена Нобелівська премія. Це ще більше сприяло її популярності серед патріотично настроєних латиноамериканців.

1954 року, коли готувалася її остання книга «Давильня», Габрієла Містраль здійснила подорож на батьківщину, де її зустріли з тріумфом. Невдовзі вона знову залишила Чілі, щоб уже після смерті навіки повернутися додому, — поетеса вмерла 10 січня 1957 року в місті Гемпстед (США). Вона була похована в чилійській столиці з усіма військовими почесностями як національний герой.

«Давильня» ще раз потвердила за Габрієлою Містраль славу великого лірика. У цій книзі є не тільки данина вже звичній загальноамериканській тематиці («Пальми Куби», «Фермерка», «Жаліслива»), чудові пейзажі, класичні сонети («Обтинання мигдалевого дерева», «Дитя дерева»), лірично-філософські вірші («Смерть моря», «Одне слово», «Інша», «Моя мати»), а й соціально-злободенні твори. Це передусім «Дружина ув'язненого», річ, що правда, обтяжена релігійними аналогіями, однак із протес-

том супроти «кайданів, ґрат, цегляної підлоги і цементових мурів». Поетеса не лише протестує — вона оспівує руки робітників (однойменний вірш), ті руки, що місять глину, трощать каміння, добувають вугілля, тчуть полотно, чешуть вовну та бавовну; вона закликає повалити ті двері, що нашу «пісню душать, замикають», а людей роз'єднують («Двері»).

Творчість Габрієли Містраль соціальна за своєю суттю; у ній відбиваються народний світогляд і мораль, звеличується трудяща людина, відстоюються зневажені права жінки й матері і, зрештою, людська гідність індіанців — корінного і найбільш упослідженого населення всієї Америки, — це в капіталістичному світі, у світі гноблення, і є художнім запереченням буржуазної ідеології, підпертої капіталом і релігією. До речі, про ту ж релігію. Як відомо, католицизм і досі відіграє неабияку роль у суспільному бутті латиноамериканців: для одних — це випробувана віками оборона реакційних державних підвалин, для других — оманлива втеча від важкої щоденщини, для третіх — антинауковий світогляд. Габрієла Містраль, яка зросла у віруючій родині, вчилася і викладала в державній школі, де також панував католицизм. І все-таки, не заперечуючи релігії як такої, вона ніколи не впадала в сліпу релігійність. Навпаки, звертаючись до біблійних образів, поетеса відстоює добро не абстрактне, а земне. Релігійні поняття (серед них немало образів, запозичених з індіанського язичництва та європейської античної міфології) стають у неї пое-

тичними символами. І навіть сам бог для неї — це сонце, яке, за індіанськими віруваннями, є творцем життя; а храм — природа, де вона як пантеїстка і анімістка молилася колоску й квітці, тигру й кетсалю, морю й пустелі, праці й красі, бо в них бачила свою святиню, не відвертаючись і від суворой реальності.

І в тому світі, де не тільки владарює капітал, а й триває боротьба проти нього, Габрієла Містраль ніколи не поступалася власними поглядами, складними, своєрідними, а часом і суперечливими. Вона зі щирою симпатією ставилася до Радянської країни, сприймала соціальні вимоги чилійського робітництва і селянства, підтримувала всесвітній рух за мир. Поетеса не лише підписувала відозви на захист миру, що в країнах буржуазної псевдодемократії нікому так не минає, а й під час «холодної» війни опублікувала статтю «Прокляте слово» (1950). У ній Габрієла Містраль писала: «Працювати й творити можна в дні миру, це азбучна істина, але вона втрачає свою переконливість, як тільки земля набуває кольору військових мундирів і починає чадіти смородом пекельних хімікалій». Заключний акорд цієї статті звучить і в наші дні як заповіт усім людям доброї волі: «Закликайте ж мир всупереч усім вітрам і бурям, хоч би вам довелося на три роки втратити всіх своїх друзів. Становище ізгоя важке, самотність звичайно викликає дивний шум у вухах, який чуєш, спускаючись в печери чи... в катакомби. Хай це не зупиняє вас, друзі: потрібно боротися!»

Габрієла Містраль залишила по собі величезну творчу спадщину. Її «Повне зібрання поезій», що вийшло 1958 року в мадрідському видавництві «Агілар», налічує майже тисячу сторінок. Але ж назвати його повним — дуже ризиковано, хоча б тому, що за рік, який минув після смерті поетеси, мабуть-таки неможливо було зібрати всі поезії, розкидані по численних періодичних виданнях різних країн. Крім поезії, слід мати на оці критику Габрієли Містраль — статті, нариси, передмови до збірок її побратимів по перу, зокрема, відомий етюд «Мова Хосе Марті» (1934) і «Замітки про Пабло Неруду» (1936), а також епістолярний набуток, так само майже не зібраний і мало вивчений, але від того не менш цікавий: поетеса зустрічалася з Максимом Горьким, дружила і листувалася з багатьма митцями й видатними діячами свого часу, серед яких були Ромен Роллан, Анрі Барбюс і Марі Кюрі. Тут доречно згадати, що після смерті великої поетеси тодішній чилійський уряд схвалив проект повного видання її творів, але воно й досі не вийшло, бо фашистським генералам, які нині правлять у Чілі, не до книг,— їм треба придушувати робітничі страйки й розганяти демонстрації трудящих.

З усього розмаїття літературної, педагогічної і громадської діяльності зводиться осяяна поезією постать самовідданої трудівниці. Вона видала чотири основні збірки поезій, і кожна її книга була подією не тільки в рідній їй літературі. Її твори, пронизані загальнолюдськими болями й тривогами,

перекладалися й перекладаються багатьма мовами. Творчість Габрієли Містраль — це революція в поезії, і, як істинна революція мислі й боротьби, вона розширює незвідані обрії в мистецтві. Так, найвагоміший цикл Габрієли Містраль «Америка», що ніби оголює минуле й сучасність латиноамериканців і являє цілому світові їхню душу, відкриту для дружби з усіма народами, підказав Пабло Неруді задум «Всесвітньої пісні». І Пабло Неруда, що так само, як і його вчителька, починав із пісні відчаю, створив латиноамериканську епопею. Він — великий учень великої вчительки — пліч-о-пліч із нею боровся за мир, і ця боротьба переросла для нього в битву проти реакції та фашизму, яку поет вів до останніх своїх днів... І в цьому теж полягає один із найголовніших уроків чілійської поетеси.

Габрієла Містраль — це сяйлива зоря першої величини на небосхилі світової поезії. Вона вказує нові шляхи не тільки митцям, а й селянам-індіанцям, і чілійським робітникам, і ті шляхи ведуть до краси й творчості, до миру й щастя, вимріяних у ненастанному труді й боротьбі.

Михайло Литвинець

АМЕРИКА

ТРОПІЧНЕ СОНЦЕ

Достигле сонце двох Америк,
о сонце інків, сонце майя,
тобі молились майя й кіче,
вславляли з краю і до краю,
в твоїм промінні аймарá
бурштином жовтим палахтіли.
Червоним сходиш ти фазаном,
а вдень стаєш фазаном білим.
Від леопарда рід ведеш ти
і від людини з красним хистом,
даруєш барви й татуюєш,
о сонце праведно-врочисте,
ти — Рафаїл походів наших,
світило гір, долин, просторів;
ти золотим хортом пильнуєш
хисткий наш крок на суші й морі.
Брати, це знак ваш! Як загинем,
знайдуть нас у посохлих тванях;
там плодоносить хлібне древо,
а бальзамічне — мре в риданнях.

Над Мексікою і над Куско
ти сходиш, біле й золотасте;

ти — зграйна пісня над Майябом,
маїс вогненний без причастя,
якого прагне людське горло,
у таїну твою повите;
ти — сяйво храмів індіанських
і християнського блакиту,
червоний олень, білий олень,
поранений, але не вбитий...

О сонце, андський охоронче,
ти стережеш палахкотливо
стада палаючі, й племінна
земля, твоїм окрита дивом,
не зжерта — й нас не пожирає,
не плавиться — і нас не плавить.
Ти — лама, що на білу стежку
сновидних лам несхибно править;
кетсаль розжеврений, що творить
нових племен магічну павіть...

На рани вбогих індіанців —
цілющий корінь небокраю;
свята рука, що їх рятує,
свята любов, що убиває.
Кетсалькоатль мигдалеокій,
ти — батько всіх ремесел наших,
майстерний розтирач індиго,
снувач бавовняної пряжі.
Ти на полотна індіанські
колібрі нижеш досконалі;

даруєш грецькі візерунки
в Такáмбаро умілим ткалям.
О пташе Рок, твої пташата —
два вітри над морським проваллям!
Приходиш ти, прихильне й вічне,
як не з'являлися й богове,
неначе хмара білих горлиць,
небесна манна, дар чудовий!
Ми вже й не відаєм, що творим,
коли від тебе ждем онови!
На тебе, сонце, обернулись
давно вже Віракочі наші,
і ми вже їхню плоть збираєм
в причастя випаленій чаші.

Своїх богів я довіряю
вогню твоєму, о зичливе!
І в тім жару, як саламандри,
вони дрімають, сплять щасливо;
або ж відходять проти смерку,
племінням пойняті щоразу:
на заході — як цвіт шафрану,
напів-Адами, півтопази...

Поглянь-но, щоб за сорок років
мене спізнати до останку,
як піраміду твого ймення —
із кактусами, з листям манго,
із ящірками на осонні,
з рожевими фламінго ранку!

Як наш магей, як наша юка
і як горнятко перуанське,
немов гарбуз з Уруапана
і давня флейта індіанська,
до тебе знов я повертаюсь,
до твого припадаю лона!
Бери ж мене, як узяло їх,
як гроно припада до грона;
дозволь у захваті найбільшим
між ними жити безборонно!

Топтала я пісок чужинній,
зривала плід землі чужої;
там за нерідними столами
гірчили медяні напої;
молилась я безсилим словом
і гімни варварські співала;
там, де розтерзані дракони,
під мертвим зодіаком спала.

І ось до тебе повертаюсь
з усім, що істинне й високе:
вари ж мене в своїм окропі,
зроби мене червоним соком,
їдким вапном вибілюй чисто
і знов зчорни мене жорстоко!

Спали страхи мої ганебні,
зсуши драгву, розвій оманц,
прожар і пропечи мій подих,

огнем цілющим вимий рани,
очисти слух мій, зір і дотик,
повідай слово бездоганне!

Хай будуть сльози й піт новими,
і кров нова — у кожній жилі!
Всі виразки мої і рани
зсуши на зболеному тілі!
Введи мене в танечні дійства,
що під твоїм вершаться знаком:
чаклунські хори над Паленке,
хвала над Тіауанако!

Ми, люди кечуа і майя,
тобі клянемось, як спрадавна.
Від тебе ми у вічність линею,
живем тобою, сонце славне;
до тебе летимо — і знову,
як пір'я злотне, опадаєм,
і, як мовляли маги-інки,
ми будем у вогні безкраїм.

Неначе грона у давильню,
повернемось ми всі, що впали:
так золотий косяк зринає
на гребені морського валу
і поспішають анаконди,
зачувши посвист небувалий!

ЗЕМЛЯ ЧІЛІ

І. ВУЛКАН ОСОРНО

Ти жбурляєш, громкий вулкане,
сам у себе той град камінний!
Патріарше племен великих!
Найстаріший пастух рівнини!

Ти — застиглий стрибун, що раптом
зупинився посеред бігу;
сяйвом сліпиш ти індіанців,
дикий олень, біліший снігу.

Славо наша, вулкане Півдня,
ти — належиш мені віднині,
я — віднині твоя, Осорно,
я — народжена в цій долині.

Ось у мене перед очима
стовп огнений додолу рине;
я круг тебе іду дозором,
мій тюленю, старий пінгвіне...

Ясно мінишся ти, Осорно,
променишся, у блиск повитий;
прозірною водою Льянкіуе
причащаються твої діти.

О вулкане, вогонь твій добрий,
індіанський,— у нас в глибинах:

від народження він палає
впродовж наших літ скороплинних.

Пильнуй землі свої й народ свій,
наш заступнику громоподібний,
стережи індіан-дроворубів,
морякам — вказуй шлях несхибний.

Старий бик, вогневий Осорно,
ти над морем — маяк світильний;
хай жінки твої ходять гордо,
хай сини твої будуть вільні!

Сили дай, волопасе білий,
і ячменеві, і пшениці!
Хай тікає від тебе голод,
хай земля твоя колоситься!

Розповийся, розкуй нашу волю
найплемінніше, найбуйніше!
Спопели всі поразки наші —
хай грядуще надходить швидше!

О вулкане, камінний гімне,
спів нечутний і громовитий,
давнє горе спали, бо вдатен
ти самé небуття убити!

II. ВОДОСПАД НА РІЧЦІ ЛАХА

Водоспаде на Ласі, ти — клекіт,
індіанських стріл вирування,
вистриби мави грайливих
і двох берегів розставання.

Плюєшся у скелі, й руїнуєш
свій скарб, і вдихавш вітер,
і ринеш, як грім індіанський,
щоб умерти чи більше жити.

Падає безупинно
твоя сліпучість чудова,
мов прекрасна Арауканія,—
наша першооснова.

Ризикуєш душею й тілом,
самовбивця з власної волі.
Падає час із тобою,
падають радощі й болі;
індіанські страждання
і життя моє падає долі.

Ти зайців засліплюєш імлою,
хижих звірів закутуєш в піну,
і лишаються спалахи білі
на руках моїх і на колінах.

Лісоруби неспокій твій чують,
подорожні та хлібороби,

і померлі, й ті, що послули,
ті, що духом живуть високим,—
шахтарі, і ті, хто полює
шиншилу в твоїх затоках.

Любов переможена лине,
для болю тут слів замало;
ти — немов у пориві мати,
що дітей своїх відшукала...

Водоспаде піпливий на Ласі,
водо змучена, як Антігона,
світе, що падаєш без руїни
так, як мати, правдою повна.

Розумію й не розумію,
водоспаде, гірке волення,
згусток страждань прадавніх
і замовкле давно благання.

Піду я вздовж річки Лахи,—
думки — мов змії причинні;
піду я землею Чілі,
вогнем життя поступлюся.
Почуттями і кров'ю граюсь
і, втрачена й бита, скорюся...

КРАЄВИДИ ПАТАГОНІЇ

І. ВІДЧАЙ

Імла густіє вічна — не зможу я впізнати
місцину, де жбурнуло мене в солоні хвилі.
Цю негостинну землю обходять весни милі:
мене тут ніч укрила дбайливо, наче мати.

Скажений вітер трощить мій крик, як скло,
на дрізки,
ридає та голосить у нерозважній тузі.
А на рівнині білій, десть там, на виднокрузі,
вмирають сонць вечірніх сумні й величні низки.

Якщо навколо тебе лиш цвинтарі з мерцями,
кого ж тобі гукнути, з ким розділити горе?
Лиш мертві споглядають, як захололе море
між їхніми звелось й коханими руками!

В порту вітрила білі я помічаю радо,
там люди ясноокі, далекі, незнайомі;
прибульці — мої ріки їм зовсім не відомі —
бліді плоди привозять, без світла мого саду.

Я тих людей спитати хотіла б, та скорбота
охоплює раптово, наважитись не можу;
незрозуміла мова — не те, що рідна, гожа,
якою стара ненька співає в краї злота.

Дивлюсь, як сніг лягає, мов порошок на могилу,
туман піднявся кволо — немов агонізує,
і, щоб не збожеволить, години не лічу я,—
ніч тільки-но спустилась на землю зціпенілу.

Дивлюся на розкішну рівнину, біль збираю —
мені його дарують мертвотні краєвиди.
Ніколи не скінчиться зимова панахида,
за вікнами, крім снігу, нічого вже немає!

Ця мовчазна завіса — мов неба зір знаменний
понад моїм будинком, як цитруси квітучі;
так само, як і доля,— незмінна, неминуча,—
мене навік укриє, жахлива і шалена.

II. МЕРТВЕ ДЕРЕВО

Сухе дерево — ну й ганьба! —
одне посеред рівнини;
дерево біле, обдерте,
виразками покрите,
і вітер його минає,
од мого відчаю виє.

Від згорілого лісу лишилась,
мов на глум, його примара.
Дістався й до цього племінь,
лизнув бік, мов душу кохання.
А з рани зріс пурпуровий
мох, неначе строфа кривава!

І ті, що довкола у вересні
так любо гірляндюю скупчились,
впали всі. А його корені
шукають їх, хоч і змучені,
обмацуючи дерен
з людською зажурою...

Дарує місяць уповні
йому наймертвіше срібло,
що видовжує тінь смутенну
наздогін його болінню.
І постає перед зором
нікчемний, нещасний привид!

ІІІ. ТРИ ДЕРЕВА

Три зрубані дерева
залишилися край стежини.
Дроворуб їх забув... Гомонять,
мов сліпі, у міцних обіймах.

Вечірнє сонце вливає
живу кров у поколоті дрова,
і розносять вітри аромат
їхніх розтщених стовбурів!

Одне простягає, покручене,
гілля і листя тремтяче
до іншого; рани їхні —
мов два ока, повпі благання.

Дроворуб їх забув. Спадає
ніч. А я залишуся з ними.
Без вогнища не замерзну,
бо живиця серце зігріє.
І світанок стрінемо разом,
у скорботі занімілі.

ПАЛЬМИ КУБИ

Острів Карібський та Сібоней,
пагін тендітний, підніжжя піщане,—
мов черепаха, лежить серед моря;
повний гаїв, де красуються пальми,
світлий в шерегах тростини,
темний од сейб величавих.

А королівські пальми дівують,
поміж землею зріспи та небом;
якось циклон їх потяг за собою,
та не скорились горді дерева.

Бігли зі сходу вони на захід,
але вертались завжди сумирно.
Говорить небо до Сібонею
через далекі їхні вершини,
й відповідає Сібоней,
хитнувши пальм своїх лавину.

Їх не знаходжу — мені самотньо,
їм не радію — йде сум до мене.
Довго триває літ журавлиний,
відпочиваю в синій сієсті
і прокидаюсь, якщо розбудять
шелестом тихим стріли численні.

Пальмові гаї Сібонею
мене шукають, підхоплюють, носять.
Пальми мій подих гоїдають,
від них я неквапом відходжу.
Рух і політ цих пальм —
землі неспішне радіння.
Під сонцем ідуть пекучим,
пішла я також за ними.
Несуть мене пальм ескадрони,
наче моря припливи й відпливи;
несуть, сп'янілу од вітру,
легенько, ніби сп'янілі...

КУБИНСЬКА РОНДА

Шляхами зі Сходу на Захід,
як вої в залізних заставах,
шикуються в ронду сувору
стосот срібних пальм величавих.

Вони розбредуться гуртами,
як зорі чп вівці в отавах,

і знову ладнаються в ронду
окрилених пальм величавих.

Помежи тростин та бавовни,
по заростях і по галявах
стежину протоптує ронда
окрилених пальм величавих.

І, перестрибнувши посіви,
по тернах, по стеблах гірчавих
проходять вночі, як сновиди,
юрмовища пальм величавих.

Як радісний безум зриває
хустини з голівок чорнявих —
танцює із нами і ронда
окрилених пальм величавих.

Та нині, немов безтілесна,
аж ген у небесних заплавах,
під обрієм губиться ронда
окрилених пальм величавих.

РОНДА ЕКВАДОРСЬКОЇ СЕЙБИ

Вчительці Еммі Ортіс

*Світло всесвіт огортає,
в тому світлі бачу сейбу,
і Америки в тій кроні
грають спалахи зелені!*

Гей, сейбо, гей-но, гей-но!

Сейба ця не виростала:
сейбу, дерево правічне,
не саджали індіанці
і не зрошували ріки.

Проти неба вихиляє
двадцять кобр вона потворних,
і співа в поривах вітру
кожна з них, немов Дебора.

Гей, сейбо, гей-но, гей-но!

Не дотягнеться худоба,
не сягне стріла вершини,
її полум'я не палить
і жахається сокира.

У її гілках кривава
винуртовує живиця,

і спускаються додолу
загустілі довгі гриви.

Гей, сейбо, гей-но, гей-но!

У її незмірній тіні
закружляли всі дівчата,
їхні матері померлі
хочуть з ними танцювати.

Гей, сейбо, гей-но, гей-но!

Тож візьмімося за руки —
і живі, і ті, що вмерли,—
і кружляймо, і кружляймо
всі разом — жінки і сейби...

*Світло всесвіт огортає,
в тому світлі бачу сейбу,
в сейбі тій Землі всієї
грають спалахи зелені!*

АРГЕНТИНСЬКА РОНДА

Ронда, ронда Аргентіни
десь на тропіку скресає
і, спускаючись по ріках,
разом з ними виростає.
Обминає всі посіви,

поникає біля гаю.
Вирушаємо за сонця,
ідемо, коли смеркає...

Поминувши Ентре-Ріос,
мов тіка за виднокраї,
бо роз'єднується коло,
рветься натиском врожаю:
сім разів нас розриває
й знову сім разів єднає.

Через пампу між стадами
йде від краю і до краю:
в білину свою сліпучу
буре й чорне долучає.
І, співаючи, нестримно
з вітром пампи виростає.

В Патагонію прийшовши,
блякне, нібито линяє;
острови останніх рибок
віддають нам — більш немає.
Ронда, ронда Аргентіни,
що на тропіку скресає,—
повертає ронда знову
там, де світ снагу втрачає.

В антарктичнім білім морі
глибину переміряє
й повертає рвучко знову

там, де світ снагу втрачає,
ронда, ронда Аргентинп,
що на тропіку скресає.

КЕЧУАНСЬКА ПІСНЯ

Де жили в Тауантінсуйо
індіанці древні,
гімни й танці ми принесли
в гори ці пустельні.

Тут вогні живі палали,
завивали кени
і співали юні жриці
й мудреці священні.

І, засліплений сонцями,
опустивсь ти, певно,
щоб побачить індіанців
і стовпи вогненні.

Де маїс буяв, пшеницю
вздрів ти, як знамення,
ще й бичків замість вікуньї
на луці зеленій.

Повертайся в Пачакамак,
ти прибув даремно,
індіанцю заблуканий,
пташе навіжений.

ПИТИ

Я пам'ятаю жест і порух
тих, що мені давали воду.

В пахкій долині Ріо-Бланко,
де Аконкагуа в шапці льоду,
під пліть важкого водоспаду
я підійшла по прохолоду;
він, буйногровий, круто падав
і розбивався там з нальоту.
Я обпеклась його кипінням,
вуста підставивши під воду,
і рот мій од води святої
три дні кривавився достоту.

В полях край Мітли в спраглу днину
цикад, спекоти, переходу,
мене підтримав індіанець,
як я пила з криниці воду,
і голова моя подібна
була в його руках до плоду.
Пи́ли ми, й лиця наші злиті
на нас дивилися зісподу,
і я збагнула тої миті:
плоть Мітли — корінь мого роду.

На острові Пуерто-Ріко,
забувши втому і незгоди,
спочила я край хвиль, а пальми,

як матері, звелись навпроти;
одне дівча кокос розбило
і піднесло мені до рота.
Пиля, немов щаслива донька,
я пальми-матері щедроти.
Ніколи більше я не знала
в житті такої насолоди.

У дім мого дитинства мати
приносила у жбані воду.
Я споглядала між ковтками
її поставу, скромну вроду.
Чим більше голову здійскала,
тим більше жбан малів, відходив...
В мені — і та долина, й спрага,
і погляд той — мов нагорода.
Так, вічність в тому, щоб лишатись
такими, як були ми зроду.

Я пам'ятаю жест і порух
тих, що мені давали воду.

ІСТАКСІУАТЛЬ

Істаксіуатль шле мені світання,
дивиться згори на мій дім — і знову
біля ніг її від зачарування,
від її краси відбирає мову.

Я люблю тебе, Мексіки вершино,
зір чаруєш мій, юна і цнотлива.
За тобою маком розцвітає днина,
жевріють пелюстки у чеканні дива.

Істаксіуатль з обрисом людини,
ніжним і ясним робиш все довкола.
Вся земна краса з-за твоєї спини
явиться на світ, горо світлочола.

Прагнеш ти увись, сповнена кохання,
дивний супокій струменить од тебе,
і солодкі мрії, і палкі бажання
буджує в тобі синій безмір неба.

А туман димить, огорта вершини,
з мрій твоїх снує візерунки ніжні:
наче у голубки, наче у дівчини,
дихають любов'ю груди білосніжні.

Над чолом твоїм в'ється пасмо темне.
Мов Юдіф страшна, верховино мила,
серце без жалю вирвала ти в мене,
скровленим бинтом рану перевила.

Я — твоє дитя, образ твій достоту
збереже душа, змучена і чула.
Із грудей твоїх я пила гіркоту
і життя своє з круч твоїх жбурнула!

ДИТИНСТВО

НІЖЕНЬКИ ДИТЯЧІ

Ніженьки дитячі,
хто ж вас, босі, може
бачити й не взути
щиро й гоже!

Ніженьки маленькі,
об бруківку збиті,
сині від морозу,
брудом вкриті!

Люди йдуть байдужі,
як їм зрозуміти:
де пройшли ви,— сходять,
світлі квіти.

Де з малої ніжки
впала крапля крові,
там розквітнуть нарди
пречудові.

Ніженьки чарівні,
я для вас у долі
путь пряму благаю
в щасті й волі.

Дві малі перлинки —
ніженьки дитячі.
Як же ходять люди
й вас не бачать!

РУЧЕНЬКИ ДИТЯЧІ

Рученьки дитячі,
рученьки благальні.
всіх долин владарі
повноправні.

Рученьки дитячі,
тягнетесь до грона,
і палають ягоди
червоно.

Стільники медами
повняться на диво.
Люди обминають
вас квапливо!

Рученьки дитячі,
наче тісто, білі.
Як до вас голівку
колос хилить!

Дві маленькі мушлі,
рученьки грайливі.

Хто вас обдарує —
той щасливий!

Хто, почувши серцем
крик ваш мовчазливий,
світ вам повертає —
той щасливий!

НИЖНІСТЬ

Мамо, ти мене цілуєш,
та стократ цілую я,
не злічити тих цілунків,
повних світлого чуття...

Сяде бджілка на лілею,
крильця лагідно стуля.
І так само тихо-тихо
ти голубиш немовля...

Заглядати в твої очі
я готова все життя:
о, яке в твоїх зіницях
гарне бачу я дитя...

Все, на що ти поглядаєш,
віддзеркалює вода,
і так само в інших дітях
бачиш ти своє маля.

Очі, що мені дала ти,
стежитимуть іздала,
морем, небом чи землею
пролягає путь твоя...

ХТО НЕ ТАНЦЮЄ

Каже дівчинка кульгава:
— Як же танцювать мені? —
Ми на те сказали: — Серце
у танок мерщій пусти...

Тут заїкувата каже:
— Як же заспівать мені? —
Ми на те сказали: — Серце
хай виспівує пісні...

І реп'ях засохлий каже:
— Як же танцювать мені? —
Ми на те сказали: — Вітру
серце ти своє вручи...

Бог питає: — Як спущусь я
з неземної синяви?
— Хай тебе підхоплять в танці
сонця промені живі.

Всі танцюють, всі кружляють,
і великі, і малі!
В тих, хто з нами не танцює,
серце — з чорної землі!

ГІРКА ПІСНЯ

Гей! Пограймося, синочку,
в королеву й короля!

Це твоє зелене поле.
Бо чиї ж іще поля?
Бач, голівку конюшина,
вгледівши тебе, схиля.

Це твоя уся долина.
Бо чия ж іще земля?
Це для тебе з цвіту яблунь
мед визбирує бджола.

(Ні, неправда, що тремтиш ти,
наче неземне дитя,
і що в матері від горя
в грудях молока нема).

На м'яку постельку, любий,
вовни дасть тобі ягня.
Скільки зернят є в пшениці,
всі вони — твої, маля.

Молоко підиться з дійки,
засівається рілля.
Все довкруг тобі належить,
дороге моє хлоп'я.

(Ні, неправда, що тремтиш ти,
наче неземне дитя,
і що в матері від горя
в грудях молока нема).

Гей! Пограймося, синочку,
в королеву й короля!

МЕКСИКАНСЬКЕ ДИТЯ

Я там, де вже мене немає,
в Анауаці срібно-синім;
я при його убогим світлі
причісую дитя руками.

Дитина на моїх колінах
подібна до стріли із лука.
Її загострюю й гойдаю,
наспівуючи колисанку.

В старому й молодому світлі
оце хлоп'я мені з'явилося.
З ним бавлюся й перекидаю
його, як співи свої власні.

З його очей блакитно-чорних
на мене вічність поглядає.
За звичкою віків минулих
причісую його руками.

Стікає, мов смола, волосся
на шию і мені на руки.
І весь важкий він і легкий він,
немов стріла одна-єдина.

Дитя годую й колихаю,
воно ж мене своїм бальзамом
насихчує, бальзамом майя,
який колись у мене вкрали.

Я граюся з його волоссям,
причісую його руками;
і в його темному волоссі
племена майя оживають.

Два роки тому я лишила
свою дитину мексиканську,
та наяву і в сновидіннях
причісую її руками.

Це материнство, від якого
не втомлюється моє лоно,
де світ захоплення і щастя,
врятований від смерті мною.

ВОДА

Мій хлопчику, ти так злякався
Води, що я тобі даю,
та твій переляк з того щастя,
з яким спадає водоспад!
Він падає, неначе жінка,
сліпа від піни пелюшок.
Так, це Вода, Вода священна
та, що не забуває нас.
Вона біжить, пригнувшись ніби,
біліє піною й біжить.
То віддаляється, то знову
приходить лащитись, як звір.
Вона й городи забирає,
дитину з матір'ю бере...

Обидва береги п'ють Воду,
великими ковтками п'ють.
Вода-Любов, Вода-Кохання
тече й не знатиме кінця.

ВОГОНЬ

Вже ніч взялася виповняти
пільмою все навкруг по вінця,
і нам пора вертати до хати
вслід за архангелом і вівцям.

Вже розвели Вогонь в домівці,—
обнявши хмиз, він паленіє.
Вогонь, який буває вбивчий,
тебе й розрадить в безнадії.
На крилах райдужних кружляє,
то наче згас, то знов палає.
Один лиш він на все спроможний.
Це з ним на серці лагідніше,
це ж він з моєї пісні дише.
Люби його в подобі кожній!
В льодах і тьмі, в смертельній втомі
пошани варт Вогонь єдиний.
Наслідуй лиш його в усьому —
творитимеш добро, мій сину!

ДОМІВКА

Вже стіл застелено, мій сину,
на нім — вершків спокійна білість,
і, глянть, кераміка на стінах
ще яскравіш заголубілась.
Будь ласка, сіль, отам олія,
а в центрі — Хліб, немов говорить.
Краснішого немає злота
над свіжий Хліб, що бачим поряд;
пшеницею він пахне й піччю,
і щастям, що всякчас жадане.
Розділимо його, мій сину,

і на душі світліше стане;
збагнеш — він з чорної землі,
що білі нам дарує квіти.

Рукою струдженою Хліб,
як матінка твоя, візьми ти.
Зростають пшениці, мій сину,
від сонця, леготу й мотики,
тому цей Хліб, цей «образ божий»,
не ляже сам на стіл повіки.
Коли ж голодні інші діти,
то як, мій сину, можна їсти?
І соромно до рук нам брати
цей Хліб духмяний, золотистий.

Мій сину, Голод кривить лиця,
жене всіх їжу здобувати,
тому й одне за одним ходять
і Хліб, і Голод кострубатий.
Аби не звідати страждання,
ми Хліб залишимо до рання;
вогонь горить, осяяв двері,
що кечуа не зачиняє,—
і вздріти б нам, як їсть він Голод,
аби поринуть в сон без краю!

ЗАПРОШЕННЯ

Яка ж дитина не бажає
танок на пагорбах водить?
Хто забаривсь — хай здоганяє,
за нами вгору хай біжить.

Ми повз кошари збігли з гуками
на гору, де такий прозор,—
і з піснею з'єднали руки,
і доли осіяв наш хор...

ВОСЬМЕРО ЦУЦЕНЯТ

Днів тринадцять-п'ятнадцять минуло —
цуценята розплющили очі
і побачили світ цей великий,
відчуваючи радість і острах.
І живіт материнський узділи,
двері нашого спільного дому,
і духмяних азалій цвітіння,
і сліпучого світла потоки.

І себе — одні одних — впізнали:
попелясті, руденькі і чорні.
Наче білки, грайливі та вправні,
вже вовтузились, звівшись на ноги,
і побачили материн погляд,
і мене, що не стримала зойку.

О, якби ж то на світ разом з ними
я могла народитися знову!
Щоб якогось чудового ранку
між платанів побігати вволю,
досхочу пустувати, гасати,
розглядаючись радо довкола.
О, якби ж то могла я стрибати
і вищати од щастя такого,
очманівши від сонця й скавчання,—
я — дочка і послушниця божа.

ПІСНЯ ДЛЯ СМЕРТІ

Ти облік ведеш всім людям,
стара пройдисвітко Смерте,
синочка мого малого
не стрінь на шляху своєму.

Ти молоком смакуєш,
п'єш його з вуст маленьких,
наїжся борошна й солі,
моїм молоком погребуй.

Ти, материнства Ворог,
пожадлива Людожерко,
дитя моє безневинне
з тобою хай розминеться.

Ім'я його, що квітує,
одержане при хрещенні,
ти, що все пам'ятаєш,
забудь ім'я його, Смерте.

Від солі, піску та вітру
зробися мов навіжена,
і захід зі сходом сплутай,
і збийся з дороги врешті.

І сплутай дитину й матір,
мов двох звіряток в тенетах,
зайшовши в мою оселю,
знайди лиш мене в ній, Смерте.

ПРОХАННЯ

Я просила в стиглої пшениці,
щоб у хлібі він не вчув гіркоти,
і вино просила я, щоб звідав
він не печію, а насолоду,
і вино й пшениця зрозуміли
і кивнули ствердливо на згоду.

Стрівши в горах чорного ведмеда,—
хижою звуть люди цю породу,—
я просила, щоб йому ніколи
звір лихий не заподіяв шкоди,
і ведмідь, хитнувши головою,
сповнити пообіцяв угоду.

Я в кошлате вухо прошептала
до цикуті, пагубної зроду,
щоб вона його не отруїла,
коли він брестиме по болоту,
і мені цикута обіцяла
обминути його юну вроду.

Потім я пішла із ним до річки
і благала неспокійну воду,
щоб його впізнала й не втопила,
коли він, бува, не знайде броду.
Підкотилась хвиля, присягнувши,
що його не втягне у пригороду.

Так із ним я йшла і йшла, уклінно
раз у раз благаючи природу,
і жінки сміялися із мене:
ходиш мов причинна ти достоту,—
бач, ростуть оливи і гранати,
переносять будь-яку знегodu.

Потім, коли я з малим синочком
поверталась у свою господу,
то благала цілий світ великий,
щоб збагнув тяжку мою гризоту,
щоб для нього був, як рідна матір,
перейняв мій безум і турботу,
і піднесла немовля над світом,
найдорожчу на землі істоту.

ЦЕ ВСЕ РОНДА

Світила — це ронди хлопчачі,
що грають, на землю зорять...
Колосся — це танці дівчачі,
що грають, хвилюючи гладь...

Так, ріки — це ронди хлопчачі,
що в морі зустрітись спішать...
А хвилі — це ронди дівчачі,
що прагнуть всю землю обнять...

ВСІ МИ БУДЕМО КОРОЛЕВАМИ

— Всі ми будемо королевами,—
так повторювали ми влад:
Іфігенія, й Росалія,
і Лусіла, і Соледад.

У долині Елькі, що замкнули
верховини, шпилі, вулкан,
розбуялий вогнем червоним,
як розквітлий мак і шафран,

ми повторювали завзято
слово істинне, без оман:
— Всі ми будемо королевами
і побачимо океан.

По сім років тоді було нам:
в білих платтячках ми у сад
вибігали, шпаків ганяли,
рвали смокви і виноград.

Є на світі чотири владарства —
це Завіт наш був і Коран:
там земля — неокрая й світла,
там у берег б'є океан.

Заміж вийдемо всі чотири —
і мужі дивний матимуть дар:
кожен буде співцем і державцем,
як Давид, іудейський цар.

Буде все у владарствах наших:
хащі, повні витких ліан,
і саргаси в морях зелених,
і шалена птиця — фазан.

Буде там вся буйнота півдня,
хлібне дерево і сандал,
люди там не рубатимуть древа,
не вгризеться іржа в метал.

— Всі ми будемо королевами
на уславлених берегах! —
Королевою жодна не стала
ні в чужих, ні в своїх краях...

З моряком Росалія зійшлася,
та судився їм злий талан:
був заручений він із морем —
і пожер його ураган.

Сім братів Соледад зростила,
хліб кривавий для них пекла
і не бачила океану —
ніч в очах її залягла:

у зеленому Монтегранде
колисає вона й обійма
синів іншої королеви,
а своїх — у неї нема.

Іфігенія стріла чужинця,
віддала йому серце в бран
і пішла за ним у дорогу:
він був схожий на океан.

Озивалась Лусіла словом
до гори, до води й стебла
і в безумнім місячнім сяйві
королівство своє знайшла:

помічала синів у хмарах,
а корону — в паланні дня,
в ріках — бачила чоловіка,
в бурях — пишне своє вбрання.

Та в долині Елькі, що замкнули
верховини, шпилі, вулкан,
інші діти співають нині,
чує річка їх, чує лан:

— Всі ми будемо королевами
в царстві істиннім, без оман,
і ввійдемо в його безмірність,
і побачимо океан.

КОЛИСКОВІ

ПРИГОРНИСЬ ДО МЕНЕ

З плоті власної, клубочку,
я сплела тебе в собі,
мій клубочку холодненький,
пригорнись до мене й спи.

Спить куріпка в конюшині,
тишу слухає вві сні:
подих я затамувала,
пригорнись до мене й спи!

Бач, гойдається травинка,
радість сповнює її,
не пручайся, мій маленький,—
пригорнись до мене й спи!

Все я втратила, що мала,
лячно спать тепер мені.
Не впускай тебе, не бійся,—
пригорнись до мене й спи!

КОЛИШУЧИ ДИТИНУ

Море хвилі свої без ліку
колише, дивне.
Слухаю лагідне море,
колишу дитину.

Вітер-мандрівець опівніч
колише пшеницю.
Слухаю вітер ласкавий,
колишу дитину.

Бог світи свої незліченні
колише тихо.
Відчуваю його десницю,
колишу дитину.

СОН

Свою плоть колишу я,
колишу свого сина,
перемелюю всесвіт
почуттями рвучкими.

Тільки всесвіт, роздертий
пориванням пестливим,
повертається — бачу
білувату хмарину.

І цей всесвіт безмежний
через крокви і вікна
заповзає в кімнату —
ми вже в ньому обидва.

Коло мене — всі гори,
коло мене — всі ріки,
все, що десь виростало,
все, що десь народилось...

Колишу, колишу я,
та зникає десь тіло —
плоть, кохана безмежно,
щастя крихітне й миле.

Відтепер я не бачу
ні колиски, ні сина —
лиш розсіяний всесвіт
спопеляю очима...

І гукаю до неба,
до самого владики,
а тоді прокидаюсь
я від власного крику!

ЗАСМУЧЕНА МАТИ

Спи, засни, мій володάρю,
без тривоги, без страху,
хоч не спить у мене серце —
не спочину в ніч глуху.

Спи, засни, хай легшим буде
твоє дихання вві сні
за травинку й за шовкову
світлу нитку на руні.

Спить в тобі моя тривога,
і твій сон мене втіша.
Ти склепив за мене очі —
спить в тобі моя душа!

СТРАХ

Я не хочу, щоби донька
в мене ластівкою стала;
це б вона здіймалась в небо
і на мату не сідала;
це б вила гніздо під дахом,
а їй кіс я не чесала.
Я не хочу, щоби донька
в мене ластівкою стала.

Я боюся так за доньку,
щоб принцесою не стала.
Як вона б у черевичках
золотих на луках грала?
А коли завечоріє,
чи б зі мною в ліжку спала?..
Я боюся так за доньку,
щоб принцесою не стала.

Тож боюсь, щоб донька в мене
королевою не стала,
це б на трон її всадили,
де повік я б не ступала.
А коли посутеніє,
я б її не колихала...
Так боюсь, щоб донька в мене
королевою не стала.

РОСА

Розвилась троянда,
сповнена росою,—
так у мене в грудях
мій синок зі мною.

Пелюстки стуляє,
щоб роса сховалась,
бережеться вітру,
щоб роса трималась.

Ніч паде, й на світі
від роси світліше,
і любов'ю квітка
паленіє, дише.

Це ж вона від щастя
стала мовчазлива,
над усі троянди
гарна й чарівлива.

Розвилась троянда,
сповнена росою,—
так у мене в грудях
мій синок зі мною.

ЗНАХІДКА

Зустріла я це дитятко,
як вийшла на поле:
маленьке спало в колосі,
таке світлочоле...

А може, у виноградній
гуляла долині:
шукала гроно й торкнула
я щічку дитини...

Тому-то й боюся
лишити дитину сплячу,
бо зникне, як іній з листя,
і вже її не побачу...

БУТОН

Мала я в серці своєму,
щирим зігрівши теплом,
білий, як рисове зерня,
крихітний, ніжний бутон.

Я ж його в серці леліла,
гарно було нам обом,—
оберігала від спеки,
гріла в негоду теплом.

Він виростав, розвивався,
думала — щастя прийшло;
зріс, як деревце, високий,
сонячне звівши чоло.

Він виростав, і вже радість
я відчувала щокрок.
Зріс і — побіг він шляхами,
наче співучий струмок...

Я ж його втратила, й болем
спів мене ніжить, як сон:
«Мала я відданий серцю
крихітний, ніжний бутон!»

ШКОЛА

СЯЙЛИВИЙ ХОР

Моїй сестрі

Гляньте — хор дівчачий,
це ж навколо мене
тисяча дітей,
і мені підвладний
світ ясних очей!

На землі пустельній
під палючим сонцем
веселить бугор,
як велика квітка,
мій дівчачий хор!

На зеленім долі,
біля гір високих
голос затремтів:
хор — це той єдиний
дивовижний спів!

У степу безмежнім,
у степу осіннім,
де відчай схолов,
біля мене діти —
це моя любов!

Я даремно пісню
стримую свою:
в хор зійшлися діти —
їх мільйон співає
в сонячнім краю!

Я даремно хочу
вірш переінакшити,
щоб мій смуток щез:
хор співає дзвінко
під шатром небес!

СІЛЬСЬКА ВЧИТЕЛЬКА

Вчителька чиста була. І казала, що учні
мусять сумління свого не сплямити, й сади
мають плекати, й вивчати пісні милозвучні,
світлу оливу тримати, щоб світло нести.

Вчителька бідна була. Рано звідала муки.
Темні спідниці носила, багатим чужа.
Не надівала ніколи браслетів на руки,—
вся ж бо коштовність, що мала,— це світла душа.

Вчителька щира й весела була. І в печалі
мило всміхалась, являючи скрізь доброту.
І червоніла, що в неї старенькі сандалі,—
квола й гарнесенька, схожа на квітку бліду.

Жінка нещасна! У річці життя повноводній
біль, наче тигр, довго й жадно спивав її дні.
Зброя, що груди уразила їй благородні,
доли кохання для неї лишила гучні.

О хліборобе, чий хлопець навчався у неї
гімну й молитви, ти зроду не бачив зорі
тої, що в ній пломеніла, що звалась душею;
ти обминув її серце в квітучій порі!

Ти пам'ятаєш, селянко, як вперше узнала
ймення її заразом з наговором пустим?
Сто раз її зустрічала і все забувала,—
знай, що вона піклувалася сином твоїм!

Плуг її добрий пройшовся по ньому так ніжно,
борозни вічні відкривши для долі й краси.
Ранок чеснот їй належить — він зводиться сніжний.
Чуєш, селянко, пробачення в неї проси!

Тіні розколений дуб її кидав на праліс
в час, коли смерть ненаситна забрала її.
Наче заснула вона,— так матусі здавалось,
що ч навік-віки заплющила очі свої.

Тихо заснула, немов на подушці небесній,
зорі блищать біля скронь, давня зникла біда;
бог їй співає свої колисанки чудесні,
і, не кінчаючись, мир їй на серце спада.

Так, наче вазу, несла свою душу багату,
щоби амброзії вічності всім уділить.
Встигла ж вона за життя, багатьом на відряду,
кинути світло сяйливе, як рання блакить.

То й бережуть її прах в безгомінні могили
буйні троянди, що так пурпурово горять.
І повіда мені цвинтарний сторож похилий,
де її кості під квітом пахучим лежать.

БІЛЬ

ЗУСТРІЧ

Я з ним зустрілась на стежці.
Вода туманіла снами
і не розкрились троянди —
та квітла душа вогнями.
І ось у бідної жінки
лице омите сльозами!

Виводив пісню веселу
безжурними він устами,
поглянув — і став чарівним
той спів, що звучав між нами.
І я зрозуміла — стежка
веде за мріями-снамп.
І ось на зорі алмазній
лице омите сльозами!

Мій погляд взявши з собою,
пішов удаль із піснями...
За ним не тяглась шавлія
блакитними пелюстками.
Ну й що ж! Тремтить у повітрі
моя душа над полями.
І хоч нема в мене рани,—
лице омите сльозами!

Він біля своєї лампи,
як я, не сидить ночами;
не бачить моєї туги,
що на руду горить квітками;
та, може, пахощі дроку
витають над його снами,
адже у бідної жінки
лице омите сльозами!

Я знала голод і спрагу —
не вміла плакати з нестями;
його я зустріла, її доля
мене вколола шпильками.
За мене молиться мати
довірливими вустами.
Та, може, довіку буде
лице омите сльозами!

ЛЮБЛЮ ЛЮБОВ

Має крильми на вітрі, полем ходить порану,
сяє сонцем у небі, оживляє гаї.
Це ж її не прогнати, наче думку погану,—
мусиш слухать її!

Дзвонить мовою бронзи, кличе мовою птиці,
наче море, всесильна, і м'яка, мов ручай.
Тож її не відтручай і не думай гнівитися —
свою гостю приймай!

Йде вона, як владарка,— нащо їй оправдання?
Б'є із квітами вази, топить лід між людей.
Перед нею ніколи — то даремні старання! —
не зачиниш дверей!

Переконає мудро, ранить поглядом косим,
вабить голосом жінки на путі життєвій.
І тебе не врятують ні наука, ні розум,—
треба вірити їй!

Тобі очі зав'яже — ти не знімеш пов'язки.
Теплу руку подасть — і підкоришся теж.
І за нею ти підеш, хоч збагнеш з тої ласки,
що на смерть ти ідеш!

ЕКСТАЗ

А тепер опусти мені, боже, вії
і вуста заморозь мені,
бо сказані всі слова
і зайвими стали години і дні.

Він дивився на мене, я дивилась на нього,
ми дивилися довго,
наче в смерть, проникали зіниці.
Зблідли наші обличчя з тривоги,
їх осяяв екстаз, як вогонь,—
за цією миттю нема вже нічого!

Говорив він до мене судомно;
і в словах моїх плутаних, повних журби,
був неспокій, любов, гіркота.
Говорила йому
я про долю його і свою,— в ній змішались
і сльози солодкі, і кров молода.

Після цього я знаю — немає нічого!
І росинки немає такої,
що колись не була моєю сльозою!

Я оглухла і знову
геть утратила мову.
І сенсу життя вже не бачу
на побляклій землі, де мій біль прочах,
ні в кривавих трояндах,
ні у змовклих снігах!

Я й голодна тебе не просила, мій боже,
то й благаю в надії:
заспокой моє серце,
опусти мені вії!

Захисти од вітрів
моє тіло, в якому слова його пломеніли;
звільни мене від жорстокого денного світла,
хай образ його чіткішим стане.
Прийми мене, я іду,
переповнена, ніби земля в водопілля!

СОРОМ'ЯЗЛИВІСТЬ

Від погляду твого стаю сяйною,
вродливою, як від роси — трава.
І завтра дивуватись буде мною
тростина біля річки, як жива.

Мені своїх колін огрублх сором
і сором уст печальних, але ти
прийшов і дивишся жадливим зором,
немовби кличеш сонце з темноти.

Так жоден камінь світлом на дорозі
оголений не був, як ця жона,
що ти підняв її, не знаючи досі,
яка сяйлива в наготі вона.

Мовчати буду, щоб не знали тіні,
з якого я живилась джерела,
де щастя взяти,— а воно в тремтінні
руки моєї, в поблисах чола.

Вже ніч над нами, трави — під росою.
Дивись на мене й пригортай мене.
До річки вранці я зійду, й красою
все те, що цілував ти, просяйне.

БАЛАДА

Взяв собі він іншу,—
вдвох пройшли вони.
Віав понад шляхом
вітер весняний.
І на очах у мене
вдвох пройшли вони!

Він кохає іншу
на землі в цвіту.
Пісня лине й тихне,
і чогось я жду.
А він кохає іншу
на землі в цвіту!

Він край моря іншу
пригорнув тоді;
покотивсь лимоном
місяць по воді.
Й мене навіки море
не взяло тоді!

Поведе він іншу
в вічність, як у даль.
Буде небо синім,
буде серцю жаль.
І поведе він іншу
в вічність, як у даль.

ПОКИНУТА

Це буду сама осягати
країну скорботи тепер я
і забувати твоє кохання,
що мовою стало моєю,—
так, як ріка, що міняє
русло, течію та берег.

Навіщо приніс перлинп,
коли забуття немає?
Ніщо до серця не лине,
і я сама собі зайва,
мов сукня святкова і пишна,
адже не було того свята.
Боже, яке осоружне
життя від першої днини!

Слова мені дайте нині,
які з молоком не ввібрала,
пробелькочу їх причинно,
щоб кожен склад вирізнялп:
поняття «гвалт» і «ніщо», та
«згасання сили й надії»,—
хоч в'ються у мене в роті,
немовби кусючі змії!

Посеред життя і землі я
хочу жили собі розтяти,
моя любове, й розкрити груди,

подібно живому гранату,
гілля кісток поламавши,—
щоб любов свою показати.

Палю все, що мали ми спільне:
широкі стіни й високе горище,
дванадцять дверей весільних
одні за одними нищу
і, гасячи свічі веселі,
біди завдаю собі ще.

Врожай, що зібраний вчора,
несамовито розвію,
птахів одпущу на волю,
міхи із вином розкрию;
і яблуню навпіл, як тіло,
розкраю — плодів не рвати;
руками легкими попіл
міряти буду й зсипати.

І жаль дороге нам бити!
Ніщо не хоче вмирати,
предмети кричать і стогнуть —
їм важко себе розкривати!
Розуміють все меблі й говорять,
вино виливається п'яно,
і зграйка птахів злітає,
і тане, мов клопоть туману.

Палай на вітрі, домівко,
ще краще, ніж бір медвяний;
червоно валиться вежа,
і падає млин багряний.
А ніч, що вогонь очистив,
ця ніч моя днем не стане!

ГОРЕ

В цю годину гірку, мов ковток з океану,
ти підтримай мене.
Весь мій шлях переповнивсь, о боже, питьмою,
і волення страшне!
І любов огняною бджолою летіла,
і палала в воді.
Обпекла мої губи, і строфи згірчила,
і розвіяла дні.

Сам ти бачив, як спала я тихо край стежки,
спокій був на чолі;
сам ти бачив — спливали з обличчя краплини,
мов іскринки малі.
Знаєш сам, як боялась я очі відкрити
на видіння жахне;
знаєш сам, як те диво збулось несказання,
вчарувавши мене!

Нині я, сирота, твого дому шукаю,
я іду навмання,
тож лиця не ховай, не гаси свого світла,
не мовчи проти дня!
Як опустиш завісу, то гіркóту і втому
я візьму і піду;
це ж навколо зима, і сніги, й божевілля примари
ніч сповняють пусту.

Тож поглянь! З тих очей, що зі мною дивились
на шляхи і стежки,
лиш твої ще zostались. Та їх закриває
сніг вологий, важкий...

СОНЕТИ СМЕРТІ

I

В холодну нішу люди твоє поклали тіло,
а я тебе сховаю на тихому осонні.
Я мала б теж заснути — вони не зрозуміли,—
й лежати біля тебе в підземному полоні.

Тебе я поховаю, як сонце стане низько,—
так ніжна, чуйна мати вкладає спати сина;
земля, зігріта щедро, м'яка, немов колиска,
пригорне хворобливу, знесилену дитину.

Струсну з одежі порох і пелюстки прим'яті,
а в місячній пилюці, що стала голубою,
залишаться останки твої на самотині.

Піду і заспіваю гіркі пісні відплати:
сюди ніяка жінка не прийде за тобою —
кому потрібна жменя кісток у чорнім тліні?!

II

Сягне межі своєї ця втома можновладна,
душа прокаже тілу, що змучилась вона
тягти його тим шляхом поміж кущів трояндних,
де йдуть щасливі люди, вдоволені сповна...

Відчуєш: біля тебе копають швидко яму
для іншої, що прийде у цей спокійний схов.
Чекатиму, допоки земну зачинять браму...
А відтоді про вічність настане час розмов!

Лише тоді збагнеш ти причини потаємні,
які тебе дочасно штовхнули до могили
і змусили заснути без болю та страждань.

Осяє світло смугу, де править фатум темний;
ти зрозумієш: зорі любов нам освятили,
і муситимеш вмерти — скінчився час єднань...

III

Твоє життя раптово зла доля полонила;
за знаком зір лілеї вкривали цей квітник,
неначе шаром снігу. Скінчилась радість мила.
Зла доля полонила, і він трагічно зник...

І я сказала богу: «Вже смертними стежками
ведуть його. Не вміють вести кохану тінь!
Верни його, всевишній, із-за тієї брами
або, як ти це вмієш, у довгім сні покинь!

Не можу йти за ним я й гукнути до пуття!
А темна буря човен його кудись жене.
Верни його, благаю, або зітхни той квіт».

Спинився човен — ружа юнацького життя...
Хай на суді своєму спитає бог мене
про жаль і про кохання моїх дівочих літ!

ВІДСУТНІСТЬ

Я по краплині вся виходжу з тебе.
Тече лице нечутно мов олія;
стікають руки, наче кульки ртуті,
зникають ноги, що немовби з пилу.

Все йде від тебе, йде від нас неспинно!

І голос мій тече, що був для тебе
колись — іще до нас — заглухлим дзвоном.
Твій зір, мов ткацький човник, навиває
мій кожний жест і ледь помітний порух.
І погляд мій — в'язівий, ялівцевий —
не може залишитися з тобою.

Я з подихом твоїм виходжу з тебе —
зникаю, випаровуюсь, мов подих.
Виходжу з тебе сторожко і мрійно,
п'янить мене твій найвірніший спогад.
До пам'яті твоєї повертаюсь,
мов ті, яких не зроджено ніколи.

Я стала б кров'ю й потекла в долоні
твоєї праці та до губ тростинних.
Ходи твоєї більше не почую —
а я сама б себе у ній спалила,
в твоїм стражданні, що стрясає ночі,
немов морів самотніх божевілля!

Все йде від тебе, йде від нас неспинно!

СТРОФИ

Усе на вустах гірчить у мене
так, наче сльоза розлита:
щоденна їжа і пісня,
і навіть молитва.

По тому, як стала любов мовчанням,
я знаю одне:
ллю сльози, що їх мені ти залишив,
лишивши мене.

То через сльозу гарячу
я світу не бачу!
Вуста скорботні скривились, і докір гризе,—
я мушу благодіти прощення за все!

Соромлюсь так боязко жити,
життя — не сліпе!
Не йду за тобою,
але й позабути несила тебе!

Сумління моє кровоточить,
що бачу я небо,
а ти — під землею давно;
торкаю троянди — їх живить
кісток твоїх мертвих вапно!

О плоть жалюгідна,
зморилась смертельно,
а гроном не впала без вороття,
щоб поруч лягти з тобою,—
вхопила, тремтяча, нечистий сосок життя!

РАЙ

На гравюрі в злотистому полі
двоє тіл золотавих сплелись,
мов клубки, в золотім ореслі.

Перше лагідно мову веде,
його лагідно слухає друге,
і ніщо не шерехне ніде.

Подих злився із подихом вмить,
і вуста затремтіли у нього,
а довкола ніщо не тремтить.

Замість днів, що минали в печалі,
коли Час їм належав обом,
але щастя вони не стрічали,—

взнали біль золотий відтепер,
і несміливо Час перед ними,
мов собака бездомний, завмер.

БАГАТСТВО

Маю надійну долю
й долю буремну;
перша — наче троянда,
друга — мов терня.

Втратила я чимало,
зберігши ревно
долю свою надійну
й долю буремну;
досить іще і крєві,
й зажури в мене.
Яка ж кохана троянда
й любляче терня!
Ніби двійчастий контур
плодів південних,
маю надійну долю
й долю буремну...

СПОКІЙНІ СЛОВА

Мов холодок, та істина одвічна
зійшла на мене в спалахах зірниць:
мізерна ненависть — любов велична
в житті, пропахлім золотом пшениць.

Заміним віршем лагідним, привітним
отой від крові й жовчі сум'ятний.
Фіалки глянули блакитно, й вітер
несе в долину запах медяний.

Вже розумію й тих, що молять бога;
збагнула й те, як зроджується спів.
Жага нестерпна і гора висока,
та вабить ірис, що вгорі зацвів.

І наші очі, сповнені риданням,
всміхаються, помітивши струмки.
Тягар смертей із пліч нам опадає
співучим жайворонкам завдяки.

Ніщо вже плоть не збуджує ночами.
І пристрастей погасли пломені.
Ще погляд матері такий повчальний...
Вчуваю — бог звелів заснуть мені!

ЖИТТЯ

«МИСЛИТЕЛЬ» РОДЕНА

Важко підперши тверде підборіддя рукою,
згадує думний Мислитель могилу і плоть,
голий встає перед власною долею злою,
любить красу, та не може він смерть побороть.

Він же тремтів од любові палкої весною,
нині ж, під осінь, від правди сумної терпить.
«Всі ми помрем»,— відбивається думка журбою
в бронзі чола, коли ніч темнокрила тремтить.

Рвуться з патуги скорботної м'язи у нього,
жах заливає всі борозни тіла важкого.
Рветься, мов листя осіннє в грози круговерть,

що йому в бронзі гуде... Чи в долині піщаній
древо від сонця і лев од глибокої рани
корчиться так, як людина, що мислить про смерть?

СИЛЬНА ЖІНКА

Тебе я згадую, твоїй образ впізнаю,—
засмагла на виду, ти в блузочці блакитній
ще за дитячих днів моїх в моїм краю
пахучу борозну вела у спечнім квітні.

Вино в таверні пив з брудного келишка
тої, чий синок торкав грудей твоїх лілею,
і з тою думкою, що мучила, важка,
ти, зерно сіючи, спокійно йшла землею.

У січні жала хліб,— твій син зрости вже встиг,—
і з тебе я очей не зводила чіпких,
розширених слізьми та видом красивим.

А я б тобі до ніг вклонялась без кінця,
бо в світських дам твого не вбачила лиця,—
і за тобою вслід я тінню йду зі співом!

ЗАЛИШЕНА ДИТИНА

Ось так, почувши плач, з дороги я звернула,
до ранчо підійшла, щоб двері відхилить.
Дитина милими очицями сяйнула,
і ніжність, як вино, мене сп'янила вмить!

Спізнилась матінка, десь в полі спину гнула;
маля прокинулось, шукало груди марнє,

та й слізьми залилось... Його я пригорнула,
і колисковий спів захвилював мене...

А місяць у вікні все милувався нами,
заснуло дитинча, вколисане словами,—
як збагатилась я тим світлом для життя...

Коли ж та жінка в дім прибігла помарніла,
то щастя на лиці таке у мене вздріла,
що на руках моїх залишила дитя!

БЛАГАННЯ

Двадцять вже літ, мов розпечене лезо,
в плоті моїй —
вірш нескінченний, що б'ється у груди,
наче прибій.

Велич його невмолимо стискає
душу мені.
Як же співати вустами, що взнали
присмак брехні?

В мозі людській підбирати даремно
вбогі слова,
віршу потрібен вогонь незгасимий,
думка жива.

Наче дитя в материнському лоні,
кров мою п'є.
Жодне дитя не знекровило жінку
так, як оце.

Криком кричатиму! Біль розпікає
рану мою!
Ти, хто заклав цей талан в мою душу,
зглянься, молю!

ВЕРШИНА

Вечірній час — він заливає
своєю кров'ю гори.

Страждає хтось під цю годину,
якась втрачає, й горе
у цьому присмерку чиєсь
єдине щастя бере.

Якесь є серце, що вершину
скривавлює в цю пору.

Долина вже у тінях
і повниться спокоєм,
та знизу дивиться, як паленіє
гора червона.

О цій годині завжди я заводжу
незмінну пісню, пройняту журбою.

Чи то не я вершину
рум'яню барвою плинкою?

Підношу я до серця руку й відчуваю,
що сходжу кров'ю.

ПОВІЛЬНИЙ ДОЩ

Ця тужна вода боязлива,
неначе дитятко кволе,
слабіє до того, як впасти
на доли.

Примовкли дерева й вітер,
і в тиші оцій незвичайній
повільно падають сльози
печальні.

А небо, як серце безмежне,
відкрилось в гіркоті безмовно.
Не дощ, а кров то сочиться
так довго.

В домах зачинившись, люди
не можуть відчуті скорботи,

яку посилають небесні
висоти.

Ця довга й томлива навала
знеможених вод спадає
на Землю змучену й сонну
до краю.

Дощить... і шакалом чатує
між горами піч холодна.
Що в мороці вирве Земля
зі свого лона?

Чи ви заснете, як навколо
стражданням у цій круговерті
спадає мертвотна вода —
сестриця Смерті?

ЧУЖИНКА

У мові — присмак варварського моря,
і водоростів шум, і даль безкрая;
і молиться вона якомусь богу,
старіє довго, наче помирає.
В саду, що дивним став для нас неждано,
плекає кактус і лапаті трави.
Все задихається, як у пустелі,
блідава з виду — вміла ж бо кохати;

про те мовчить, якби нам розказала,
то це була б зорі чужої карта.
Хай проживе десятки літ між нами,
та буде незнайома й дивнувата
із мовою, в якій задуха й стогін,
яку збагнути можуть лиш звірята.
І так ось від страждання поміж нами
якоїсь ночі вмере ця бідна жінка,
подушку маючи одну, як доля,—
тією смертю, що назвуть — чужинка.

ВІТЕР

На зеленому роздоллі,
де чебрець, де трави й квіти,
наче ждав, мене стрічає
Вітер.

То крутнеться біля мене,
то летить несамовито,
мов пустун, що матір хоче
подражнити.

То обніме ніжно, зграбно,
як йому лише й зуміти,
то почне моїм одінням
шелестіти...

Чагарі він підіймає,
наче змій, шипить у вітах
чи, жагучий, забиває
віддих.

Чи у папороть на схилах
він заскочить непомітно —
зашумить вона, мов крила
Вітру.

Я обійми розкриваю,
хочу пустуна зловити,
геть засліплена мигтінням
Вітру.

Не торкаючись, торкаю —
не дається в руки, хитрий:
заполонена сама я
грою Вітру.

Як дібровою та бором
повертаюся одвідти,—
все іде слідом за мною
Вітер.

В кам'яний свій дім заходжу,—
а волосся перевите
обважнілим, захмелілим
Вітром.

На подушці буйні пасма —
ворушкі, немов сновиди:
щоб заснути, я повинна
їх сповити.

Спершу він, як велет-птаха,
мусить прилягти спочити
чи розтануть, як вітрило
у блакиті.

На світанні засинаю,
як вдається їх скорити,
мов натомлена до краю
мати Вітру.

ЗЕМЛЯ

Мій індіанине, мій хлопче,
як ти в журбі, приляж на землю,
так само припадай до неї,
як будеш радістю обнятий.

Почуєш дивовижні речі
під барабан землі своєї;
почуєш вибухи багаття,
що прагне до небес дістатись,
почуєш пошум рік широких,
громи високих водоспадів,

почуєш мукання худоби,
важких сокир гулкі удари,
почуєш, як молотять збіжжя,
почуєш, як лунають свята.

На все, що індіанин бачить,
йому відповідає бубон.
Він то втікає, то підходить,
то зблизька, то здаля рокоче.
Приймає все і все виносить
святий хребет землі твоєї:
те, що недвижне, те, що ходить,
і те, що скаче, й те, що плаче;
несе живих, несе і мертвих
печальний бубон індіанський.

Коли помру, не плач, мій сину,
а до землі тулись міцніше,
і, як зумієш подих власний
спинити, ніби ти вже древо,
почуєш, як рука могутня,
та, що мене колись тримала,
до тебе знов мене підносить,
і ти уздриш мене живою.

ПОДАЙ МЕНІ РУКУ

Поетові Тассо де Сільвейра

Подай мені руку й до танцю ходім,
дай руку й полюбиш безумно і строго.
Мов квітка одна на стеблі золотім,
мов квітка ми будем — і більше нічого.

Не знатимеш плину хвилини і годин,
не вийдемо з танцю свого чарівного.
Ми будем немов колосочок один,
немов колосочок — і більше нічого.

Розвіється пам'ять твоя, наче дим,
ти вже не згадаєш наймення свого,
тому, що ми будемо танцем одним,
на пагорбі танцем — і більше нічого.

ІНША

Одну я вбила в собі —
я ж її не любила!

Була вона квіткою
кактуса скеляного.
Була вона тим вогнем,
що не знає остуди.

За спиною і в ногах
небеса були в неї.
Вона не спускалася вниз
глянути в очі водам.

Де відпочивала, там
скручувалися трави
від подиху вуст її,
від жарини обличчя.

А мова її текла
густо, немов живиця.
щоб у полон красивий
її не взяла свобода.

Не вміла згинатися
квітка ота наскельна.
То ж поряд із нею я
пригиналася завжди.

Зів'яли, зігнулися,
заспокоїлись крила.
На руку мою злетів
попіл її останній.

Ще плачуть за нею всі
сестри. Вогненну глину
з моїх виривають рук,
поряд зі мною йдучи.

Минаючи їх, скажу:
в безоднях її шукайте
чи з глини зробіть нову,
іншу вогненну птаху.

Не вмісте, що ж, тоді
треба її забути.
Я вбила її. І ви
вбийте її так само.

ПАПУГА

Папуга мій зелений і шафранний,
папуга жовтий, як цвітінь весни,
гаркаво так сказав мені «негарна»,
розкривши дзьоб, що наче в сатани.

Я не така, якби ж була негарна,
негарна й матінка була б моя,
негарне сонце бачила б у небі,
негарний вітер слухала б здаля,
вона б купалась у воді негарній,
негарний був би й світ, що нам сія...

Отої папуга жовтий і зелений,
що, ніби сонях, висне край вікна,
сказав мені «негарна», бо голодний,
я не дала йому ні хліба, ні вина;
обридло вже й дивитися на нього,—
весь час гойдається біля вікна...

ОПІВНОЧІ

Північ лагідна й мила.
Чую — пульсує сік
у стеблах трояндових до бутонів.

Чую — горять
королівського тигра смуги,
спати йому не дають.

Чую —
поезія чиясь
росте серед ночі,
зростає, мов дюна.

Чую —
мати моя заснула,
глибоко дише.
(Я, п'ятирічна,
сплю біля неї).

Чую — Рона до моря біжить
і мене ласкаво несе, як мати,
осліпла від піни сліпої.

А тоді не чую нічого,
падаю тільки
серед мурів Арля,
повних сонця...

КРАЇНА НЕБУТТЯ

Химерна країно,
ти — край небуття,
мов янгол, легка,
ледь помітна здаля,
як водорость, темна,
мов сокіл, ясна,
одвічна й нещасна
країно моя.

Гранат не росте в ній,
жасминів нема,
десь небо поділось
і сині моря.
Не знала й не знаю,
як зветься вона:
в краю безіменнім
вмиратиму я.

Не йшла я мостом,
у човні не пливла,
не знаю, це острів якийсь
чи земля:
її не шукала,
її не знайшла.

Ти схожа на казку,
що в серці жива,
далека, як мрія,
близька, мов ява.

Ти — край, де живу
і вмиратиму я.

Цей край народився
з мого відчуття,
з країв, які мала
і втратила я,
з істот, що назавжди
пішли із життя,
з усього, що втримати
я не змогла.

Я втратила гори,
де спокій знайшла,
сади золоті,
де привільно жила,
мої острови,
де тростина росла:
їх тіні зрослися
в одне почуття,
створивши для мене
цей край небуття.

З гривастих хмарин,
що пливають навмання,
із тихих зітхань
і блукань без пуття
нарешті окреслилась
доля моя:
в краю безіменнім
вмиратиму я.

ВТЕЧА

Матінко люба, йду уві сні я
повз краєвиди темно-бузкові,
навколо мене — чорні вершини,
завжди я мушу долати гору;
ти на горі тій, та надаремно —
дійти до тебе ніяк не можу,
несила, рідна, тебе обняти —
іншу вершину весь час обходжу.

Часом ідеш ти й сама шляхами
веселих ігрищ або розбоїв.
Ми одна одну вже відчуваєм,
але не бачим на власні очі,
і не вдається слова зронити,
мов Еврідіка й Орфей, самотні,
чи це обітниця, чи кара —
захриплий голос, побиті ноги.

Часом не йдеш ти поблизу мене:
тебе несу я в собі, немовби
тягар коханий, що серце крає,—
так раб з галери батька виносить;
долати мушу гори без ліку
і таємницю таю скорботну:
в богів жорстоких тебе я вкрала,
маємо стріти нашого бога.

А іншим разом і на вершині
тебе немає, нема й зі мною:

в імлі нагірній ти розчинилась,
зникла в пейзажі темно-бузковім.
Я твої зойки, повні сарказму,
чую трикратно, біль мене ломить,
бо цільне тіло тобою дане,
а ти вже — ніби вода стоока,
стала пейзажем тисячоруким,
що огортає мене любов'ю;
я твоє серце своїм почула,
од сліз пом'якшав вузол із бронзи.

І нам ніяк не вдається стати
перед очима нашого бога,
бо це, як кажуть, талан славетних —
їм ореоли та медальйони,
які сіяють промінням слави,
блищать у руслах з чистого золота.

Або ж не знаєш, що йду до тебе,
або ж не бачу — а ти зі мною,
або в мені ти — в згоді жахливій
твого не чую тіла глухого,
завжди крізь чотки гір, що збирають
кров,— то їм плата за насолоду;
навколо гір тих кожен танцює,
аж доки не запалає скроня,
і не задзвонить давнє безумство,
й не втягне в пастку вихор червоний!

ВОДОСПАД НА СУХІЙ ЗЕМЛІ

А мені на повен голос
нині хочеться співати,
хоч і не живу на Кубі,
де стрункі зростають пальми,

хоч і ненька моя рідна
вже не з'явиться в оселі,
та і я не повернуся,
не гукну з човна до неї...

Не дозволить заспівати
все настирливо-шумливе,
маю спершу розділити
я могутні три пориви:

світло, що втекло від мене
і, змінившись, повернулось,
гóri — я вже проминаю
родовиті їхні буки,

й шум води — не знаю, звідки
він так приязно лунає
і моє голубить серце,—
шум цей зветься водоспадом.

Хоч постійне має ложе,
вчора я його не стріла;
близько десь, побіля мене
рине з висоти і кличе.

Я, спинившись, дослухаюсь,
а шукать його не можу:
водо, рідна моя ненька
і дочка моя ти, водо!

Я її побачить хочу,
я до неї серцем лину;
десь хлюпоче біля мене,
пада зверху без упину!

СЕЛЯНКА

Надаремно бузок садовпть
чи підрізає азалії
й набирає воду у відра,
що лице її віддзеркалює.

В одному відрі не бачить
селянка свого обличчя —
то зверху папороть мокра
грайливо простерла листя.

Настіж вікна, хоча не кличе
і не входить ніхто — зачиняє,
жде в знемозі сну — той приходить
і трима її до світання.

Відведіть із джерельця воду,
що тамує спрагу сердезі,

потопчіте її посіви,
закопайте знаряддя в землю.

Примусьте її заснути,
як віверу чи горностая,
а тоді опустіть її руку
і навійте сон пожаданий.

Смерть вишукує нісенітні,
маячні та п'яні дороги,
з барабаном лунким крокує
куди хоче, людям на горе.

Архангел разом із вітром
принесли до її оселі
смерть усім живим, але доля
не послала смерті для неї.

Зі шляху лише дзвіночки
пронизливо дзеленчали.
Заблукала десь, загубилась
безталанна та смерть селянки!

ЖАЛІСЛИВА

Я хочу йти до старого,
що маяк догляда на скелі;
вуста — солоні, як хвиля,
в зіницях — провалля темне.

Коли ще живий, вклонюся
солоному діду чемно.

Кажуть, що той самотник
лише на схід позирає;
та я заступлю безодню —
хай краще на мене гляне.

Вкрила ніч мій шлях і спочинок,
а старий все знає про морок,
про відплив, восьминогів, губок
і про крик, що вбиває розум.

Забризкані сіллю моря
його груди — в них серце щире;
він може гукнути чайку,
він білий — мов сполотнілий,
нерухомий, німий, відсутній,
як життя в цім жевріє тілі?!

Та я піднімусь на вежу
по крутій, небезпечній стежці —
хай старий мені перекаже
все жахливе і все чудесне,
я вином його почастую,
молока подарую глечик...

А він буде слухати море,
що, крім себе, нікого не любить.
Або вкляк у сіль, бездиханний,
і нічого вже не почує.

ОДНЕ СЛОВО

Застрягло у мосму горлі слово —
і не позбудусь, не звільнюсь від нього,
хоча воно в мені пульсує кров'ю,
бо випущу — і спалить воно поле,
ягня заб'є чи птицю кине долу.

Я мушу його вирвати й сховати:
знайти боброву нору глибочезну
або вапном те слово загасити,
щоб, як душа, вже не могло літати.

Що я живу — виказувати не хочу,
допоки у крові воно клекоче,
на подиху злітає і спадає.
Хоч мій отець Іов його промовив,
я вам його не дам, вуста нещасні,
бо скотиться й заплутається в косах
жінок, що до ріки ідуть по росах,
і кволі чагарі пригне й попалить.

Сипну на нього я страшенних зерен:
за ніч вони заглушать і задують
його, пилинки з літер не залишать.
Чи розірвуся, наче та гадюка,
що надвое себе перегризає.

Щоб повернутись в дім, зайти, заснути,
на всі часи від нього відділившись,

прокинутись за два тисячодення
відродженою забуттям і снами.

Не знати, що було воно, те слово
із йоду й галуни, поміж губами;
не знати, не пригадувати ночі,
ні житла вдалені, в чужій країні,
ні засідки, ні промінця крізь двері,
ні свого тіла, що згубило душу!

СПІВАЮ ТЕ, ЩО ТИ ЛЮБИВ

Співаю, що любив ти, мій талане,
щоб ти прийшов і слухав, мій талане,
щоб пригадав за давнєне й недавнє,
о тінь моя, співаю на смерканні.

Не хочу заніміти, мій талане:
без крику як мене шукати станеш?
Що явить мене краще, мій талане?

Я все така ж і досі, мій талане.
І не закрижаніла, й не забута.
Явись надвечір, чуєш, мій талане,
якщо впізнаєш так давно не чуте,
якщо моє ім'я тобі жадане.

Я жду тебе завжди. Розвій тумани,
перебреди крізь ночі, зливи й стужі.
Прийди по стежці а чи так — байдуже.
Де б ти не був, поклич мене, коханий,
і навпрошки іди до мене, друже.

ПРОЩАННЯ

Прощай, о земле, золота,
немов осяяння,— два роки
ти милувала зір мені,
сходила я твої дороги.
І ось лишаю я тебе,
хоч і шкодую до незмоги.

Прощай, Провансе, ти п'ять літ
вгамовував мої тривоги,
я тут вбирала дух олив,
свят і поезій сенс високий,
гранили, мов алмаз, мене
вітри і променів потоки:
я йду, та вічної ріки
скрізь голос чутиму розлогий.

Дівча і жінко водночас,
Лігуріє, за світлий спокій
я щиро дякую тобі,
за безтурботні сни, за кроки
по цій землі: з тобою ми
посестри — житиму допоки.

ОБТИНАННЯ МИГДАЛЕВОГО ДЕРЕВА

На фоні неба чистого рукою
мигдаль я обтинаю. Ось торка
галузка, мов коханого щока,
з невікріпністю і пристрастю прудкою.

Так обтинаю, мов строфу творю,
в якій моя живуща кров палає,
вкладаю серце, все життя безкрає
в цю мигдалеву весняну зорю.

Все глибше в крону входять мої груди,
і серце стукає, мов долото,—
тим пульсом стовбур дерева жити буде.

Мене тепер не любить вже ніхто.
В дар світові себе навік оддавши,
у мигдалі я жити буду завше.

ДИТЯ ДЕРЕВА

Зимове дерево на тлі небес,
як силует Еразма з Роттердаму,
суворе й лицарське, шрам біля шраму,
і світло мислі, паче блискіт лез.

Далеко відлетіли вітру пасма
і листя почувань, як літні сні.
Одне чекання вільної весни —
на вдумливому профілі Еразма.

Я обтинаю гілля — і стає
те дерево подібнішим дедалі
до мого сина — ось такий він є!

І небові, що в голубій емалі,
вручаю гірко те дитя своє,
як приклад невтишенної печалі.

СВІТАННЯ

Відчиняю своє серце, щоб зайти
Всесвіт міг, як водоспад палаючий.
День новий приходить — його з'ява
зупиняє подих мій.
Я співаю, як печера, повна саява,
я співаю день новий.

Втрачена й повернута краса яскрава,
через те покірно жду я на узбоччі,
не приймаючи й не даючи нічого,
доки не втече Горгона ночі.

СМЕРКАННЯ

Я відчуваю: тоне моє серце,
неначе віск, у ніжному томлінні;
і кров моя вже на вино не схожа —
тече неквапно, мов густа олія;
і чую, що життя моє тікає
подібно до газелі — мовчки й ніжно.

НІЧ

Тануть гори й пасовища,
повертається червоне
в свою кузню сонце; гаснуть
всього світу шуми й дзвони.

Розпливаються дерева,
сад неначе в землю тоне,
і моя гора повільно
шпиль і крик свій затопляє.

Геть ідуть усі створіння
в забуття, все — безборонне.
Котимось і ми так само
в ніч невидиму, мій хлопче.

РОНДА ВОГНЮ

Квітку мужності одвічна,
золота моя лелітко,
не з землі, стопелюсткова,
ти ростеш, вогненна квітку.

Квітку цю дарують радо
у купальську ніч на свято.

Квітку, наче лань, стрімлива,
невгамовна, яснолика,—
розпускаєшся неждано
уночі, вогненна квітку.

Квітку цю дарують радо
у купальську ніч на свято.

Не з землі ростеш у лузі,
не колише тебе гілка —
із землі любов черпаєш
і у небо линеш гінко.

Квітку цю дарують радо
у купальську ніч на свято.

Пестять тебе дроворуби,
щоб не йшла звірина дика,
щоб примари ти вбивала
у пітьмі, вогненна квітку.

Квітку цю дарують радо
у купальську ніч на свято.

Запалю тебе — й підхопиш,
завихриш мене ти швидко.
Скільки ти таїш любові,
зірвана вогненна квітко.

Квітку цю дарують радо
у купальську ніч на свято.

СМЕРТЬ МОРЯ

Вмерло море якоїсь ночі —
у тісних берегах зібгалось,
наче зморщилася накидка,
що пожбурена геть недбало.

Як хмільний альбатрос ширяє,
як втікає дрібне звірятко,—
до останнього виднокраю
понеслось на валу дев'ятім.

Як обкрадений світ нарешті
вже прокинувся ранком раннім,
стало море зламаним рогом,
що на крик відповість мовчанням.

На зневажений берег вранці
ми спустились — юрма рибалок:
мов знеможений лис, той берег
був скуйовджений і злинялий.

І безмов'я було велике —
аж додолу всіх пригинало;
як розбита дзвіниця, берег
піднімався з імли помалу.

Де ревло воно, коли пліттю
бог його починав шмагати,
і стрибало, як гнівний олень,
не скорялось йому, затяте;

де в цілунку юнак і юнка
ледь солоні вуста зливали,
в золотому сплетінні соло
круговерті життя танцювали,—

залишилися одні лиш мушлі
на піску пересохлім плавать
та порожні медузи, вільні
від любові й від себе навіть.

Залишилися привиддя-дюни —
швидше вдови, ніж прах печалі,—
що дивилися, як пустеля
плоть їх радощів розмивала.

І, мнучи поріділе пір'я,
обважніле, неначе вата,
мла над мертвим уже альбатросом
Антігоною стала на чати.

І дивились, немов сирітки,
всохлі ріки та скель громади
в небокраї заскнілі, звідки
марно знову любові ждати.

І хоч море ніколи нашим,
як вівця, не було, одначе,
мов дитину, жінки щоночі
колисали його терпляче.

І хоч спрутів-страхить у сні нам
насилало воно немало
і до наших порогів часто
потопельників прибивало,

та, не знавши його й не чувши,
ми поволі самі вмирили,
і висотувались печаллю
кров і шал з наших щік запалих.

Щоб побачити, як те море,
мов шалене теля, хвицає,
як медуз і крайморську зелень,
задихаючись, розкидає;

щоб, солоне, воно нас било,
налітало грудьми так само
і щоб пас піднімали хвилі,
переплетені чудесами,

віддали б геть усе па викуп:
як підкорені племена, ми
і домітками заплатили б,
навіть доньками і синами.

Мов заваленим в надрах шахти,
нам повітря не вистачає,
і на наших губах нещасних
глухне гімн і пеан вмирає.

Ми, рибалки, його гукаєм,
в синь задивлені до нестями,
поневажені, гірко плачем,
і баркаси сумують з нами.

І, гойдаючи їх шалено,
так, як море колись гоїдало,
жуємо обгорілі трави —
ще солоні в них пахнуть далі —
чи, немов полонені скіфи,
ми кусаємо руки в печалі.

І, схопившись за руки дужо,
і старі, і малі, ночами,
наче богом забуті душі,
ми заходимось у ячанні:

«О наш Таласса древній, де ти? —
зник, зелену спину сховавши.
Відгукнися, поклич до себе,
як покинув ти нас назавше.

А якщо ти помер, хай вітер —
дух еріній — злетить над нами,
хай підніме нас і опустить
над блаженними берегами,
щоб побачили ми затоки
і померли над островами».

МОЯ МАТИ

I

Була моя мати маленька,
як м'ята або як травина;
і тінь свою власну на речі
їй важко було відкидати.

Земля її ніжно любила
за легкість і злагоду в серці,
за те, що вона усміхалась
до ниви — чи горе, чи радість.

Любили її немовлята,
і старці, і трави, і світло,
що завжди за вродою тужить
і їй поклоняється завжди.

Любов через неї з'явилась
непоказна — така, що
тихцем по дорозі проходить
і подумки слово звертає
до трав низькорослих, і душу
води вона бачити прагне.

Кому це я розповідаю
з чужої землі? Подивіться,—
світанкам я мовлю,— хай будуть
подібними завжди до неї;
землі це я розповідаю,
проходячи в далеч безмежну.

Коли наближається голос
її — з далини, наче пісня,—
до нього спішу очманіло,
але я його не знаходжу.

Чому неможливо догнати
той материн голос ласкавий,
якщо він приходив до мене,
чому ненастанно втікає?

Хто постать її і подобу
прийняв, щоб мене зустрічати?
Проходить вона задалеко,
не знайде мене її голос,
та все-таки дні свої кваплю,
як той, кому поклики чути.

Ця ніч, моя мамо, тобою
наповнена, вся — лиш для тебе;
візьми її, вслухайся в неї.
З минулої днини нічого
в житті не лишається, тільки
чекання і темна зажура.

II

Щось наче надходить здалека,
щось ніби наблизитись хоче —
ні обрисів, ні шерехтіння;
надходить, але неспроможне
прийти і дістатись до мене,
щось — наче наближення вічне.

Це ти наближаєшся, мамо,
так сторожко й так обережно.
Приходь же, приходь, моя рідна,
улюблена і найвірніша.
Чи там тобі, мамо, замало
твоєї ріки? Чи сама я
затрималася тут задовго,
нічого не знаючи навіть?
Мене тут затримать не в силі
Земля, що тебе любила,
ні море, що має твій голос,
ні розвидні, ні надвечір'я.

Я тут, усамітнена з Ніччю,
з Ведмедицею і Вагою,

гадала, що в спокої цьому
твоє пролітатиме слово,
що може воно розламати
мій подих, сполохати крик мій!

Приходиш ти, мамо, приходиш
без поклику, без побажання.
Будь ласка, приїди, щоб почути
ридання забутої ночі,
в якій ми zostались назавжди
без кривлі, без людського зору.

Страждає спечалене море,
і плаче на камені іній;
погодься ж прийти і почути,
як грають розбурхані хвилі,
прийди й не покинь мене знову,
житла свого не показавши.

III

Ось так, прихилися до мене,
скажи мені лагідне слово,
зі мною побудь, як не хочеш
забрати мене. Хоч не чути
ні відповіді, ні зітхання
твого,— все до мене говорить:
обличчя, і тиша, і небо,
і скипень Молочного Шляху.

Побудь ще зі мною, хоч трохи.
Побудь. До світання далеко.
Ніч ясна. Година дрібніє.
Час тоншим стає. Ми обидві,
мов сестри,— однакові стали.
Вертається спокій. Дорога
повільно веде до вітчизни.

IV

Одначе скажи мені, мамо,—
як вічність уже на причалі,
скінчилися дні, а століття —
дрібниця; дивуємося тільки,
але не жадаєм нічого,—
між смертю її життям опинившись,—
навіщо це все, як немає
у нас і найменшої зміни?

Звідкіль воно? Де узялося?
Приходить, але не минає.
Розпитувати я не хочу,
лиш слухаю зніяковіло.

В сльозах, у моїм лепетанні
твое розчинилося слово,
і відповісти я не можу
нічого, хіба повторити:
«Спасибі, спасибі, спасибі!»

РУКИ РОБІТНИКІВ

Мозолисті руки — схожі
на звірят чи на молюсків,
кольору землі, чи гною,
чи вогню, чи саламандри
спеченої,— опадають
втомлені вони і знову
піднімаються в роботі.

Без упину місять глину,
чи товчуть гірке каміння,
чи перебирають струни
конопель, чи йдуть за плугом,
їх ніхто не бачить, тільки
нива чародійна бачить.

Уподібнені ті руки
молотам — не власним душам —
і біжать вони, як стадо
ящірок, та стануть голі,
наче дерево Адама,
без гілок своїх розкішних.

Бачу, як вони шугають
біля ткацького верстата,
як опалюються в печах;
їх відкритими ковадло
залишає; вони міцно
зерна струміль затискають.

Їх я бачила на шахті,
в голубій каменоломні,
на човнах вони за мене
веслували й домовину
вимайструють мені вдатну,
хоч мене не обіймали.

Тчуть і тчуть вони щоліта
свіже полотно, як воду;
вовну чешуть і бавовну
на нитки прядуть неквапно;
в одязі героїв славних,
в сорочках дітей співають.

Сплять вони, важущі їй зморні,
розцятковані синцями;
батько Зодіак щоночі
на Вагу кладе їх ніжно.

В сні вони рови копають
чи рубають далі трощу.
Їх тому господь тримає
у своїх руках до ранку.

ДВЕРІ

Все довкола нас буде
свій світогляд. Так і двері.
Я на них удень дивлюся,
на прочинені й закриті,
а здається, бачу спини
жовті, ніби масть лисича.
Нащо ж люди їх зробили,
щоб у них в полоні бути?

Двері — це ж та шкаралупа,
що весь дім, як плід, ховає.
І в дорозі не позичать
дружнього вогню нікому.
Пісню, що співаєм в домі,
дерев'яність їхня душить;
не запрошують до столу,
як гранат, увесь розкритий,—
запорошені Сивілли,
що вродилися старими!

Схожі на сумних молюсків
без піску і без припливів.
І насуплені, неначе
перед штормом хмара сива.
І нагадують дві зборки
у прямих спідницях смерті.
Відчиняю їх, проходжу
і тремчу, немов тростина.

«Ні!» — вигукують світанкам,
що їх ніжать і леліють,
«Ні!» — кричать морському вітру,
що над ними аплодує,
і диханню свіжих сосен,
що пливе із гір високих.
І так само, як Кассандра,
не рятують, хоч і знають:
ось чому моя недоля
увійшла й до мене в двері.

Знову стукаю, й тривожать
знов мене так, як уперше.
Ось вузенький світлий отвір,
наче шпага наготові,
і сполохані, мов лані,
оживають їхні стулки.
Я заходжу, мов знімаю
із лиця свого пов'язку,
і не знаю, що ховає
тут мій дім, ця шкаралупа,
і питаю, щό для мене
тут — рятунок, а щό — страта.

Хочу геть піти й лишити
все, що землю закриває,
виднокіл, який вмирає,
наче олень, від печалі,
і зачинені ці двері —
мов цистерни в людським світі.

Щоб в руці їх не крутити,
ці ключі, від туги мертві,
і втекти од брязку-дзвону
їхніх кастаньєт гримучих.

Відчеплю востаннє двері,
їх без стогону залишу
і долину геть щаслива,
наче звільнена рабиня,
вслід за натовпом ожилим
тих замучених і милих.
Їх отам не розділяють
двері по тісних клітинах,
мури їм не докучають,
як пораненим — пов'язки.

І до мене приїдуть щирі,
осіянні вічним світлом.
Заспіваєм з ними пісню
поміж небом і землею.
І ця пісня полум'яна
зірве двері за дверима,
і виходитимуть люди,
наче діти, що збудились,
вчувши, як із грюком двері
падають безсилі й мертві.

ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ

ВІРШІ МАТЕРІВ

НІЖНІСТЬ

Заради сплячої дитини, яку я несу, мій крок зробився сторожким, а серце стало віруючим відтоді, як несе в собі таємницю.

Мій голос ніжний, як сурдина любові, і це тому, що боюся розбудити малятко.

Очима шукаю тепер в обличчях душевний біль, аби інші бачили її розуміли, чому в мене бліді щоки.

Тривожуся з ніжним страхом за трави, де гніздяться перепілки. І йду через поле обережно: гадаю, що дерева її речі мають сплячих дітей, над якими вони схиляються зігнувшись.

НЕДОТОРКАНА

Я вже не граюся на луках і боюся гоїдатися з дівчатами на гойдалці. Я немов гілка з плодом.

Я слабка, така слабка, що від пахоців троянд знепритомніла сьогодні ополудні, коли зійшла в садок. І звичний подих леготу чи крапля крові на вечірньому небі мене бентежать, сповнюють бодем. Від єдиного погляду мого володаря, якщо він буде жорстоким цієї ночі, я можу вмерти.

ВІЧНИЙ БІЛЬ

Блідну, коли він страждає в мені; я хвора від його прихованих поштовхів і можу вмерти від єдиного поруху того, кого не бачу.

Але не гадайте, що він буде прив'язаний до мене доти, поки він у мені. Коли ж він піде вільний шляхами, хоч буде й далеко, вітер, який стьобатиме його, рватиме й моє тіло, і крик моєї дитини злетить із моїх губ. Мій плач і моя усмішка відродяться на твоєму лиці, сину мій!

ЗАРАДИ НЬОГО

Заради нього, заради того, який спить, наче струмочок під травою, не завдавайте мені, не завдавайте важкої роботи. Вибачте все: мої примхи за обіднім столом і мою зненависть до шуму.

Ви скажете мені про всі домашні прикrostі, бідність і клопоти тоді, коли я покладу його на пелюшки.

Моє чоло і груди,— де б ви не торкнулись мене,— скрізь він, і він застогне, відповідаючи на мою рану.

ОБРАЗ ЗЕМЛІ

Я досі не бачила справжнього образу Землі. Земля має поставу жінки з дитиною на руках (з її створіннями на дужих руках).

Я пізнаю материнську сутність речей. Гора, що дивиться на мене,— це також мати, і вечорами туман бавиться, як дитина, в неї на плечах і колінах.

Я тепер згадую яругу в долині. Глибоким руслом біг, співаючи, потік, незримий за скелястими берегами в колючих чагарниках. Я наче та яруга: відчуваю, як співає в моїй глибині цей манюній струмок, я віддала йому своє тіло, поки він проб'ється до світла.

МАТИ

Моя мати прийшла до мене; сиділа поруч зі мною, і вперше в нашому житті ми були немов дві сестри, які говорили про жахливе випробування.

Тремтячи, вона торкнула мій живіт і відкрила мої груди. І мені здалося, що від дотику її рук я вся ніжно розкрилася, і в моїх грудях піднялася тепла молочна хвиля.

Почервонівши і вкрай збентежившись, я заговорила про мої болі і страх мого тіла; впала їй на груди і знову стала маленькою дівчинкою, яка плакала в її обіймах від страху перед життям!

РОЗКАЖИ МЕНІ, МАМО...

Мамо, розкажи мені все, що пам'ятаєш про свої давні болі. Розкажи, як він народжується, як виходить на світ його тільце, ще прив'язане до мене.

Скажи, він сам потягнеться до моєї груді чи я маю дати йому грудь?

Поділися тепер зі мною своїм знанням любові, мамо. Навчи мене нових пестоців, ніжніших від ласки мужа.

Як мити йому голівку і на який день? І як сповивати, щоб не зашкодити йому?

Навчи мене, мамо, колискової, що ти співала, колишучи мене. Від неї він засне краще, ніж від будь-якої пісні.

СВІТАНОК

Всю ніч мучилося, всю ніч здригалось моє тіло, щоб віддати свій дарунок. Смертельний піт зрошує мої скроні,— але не буває смертю те, що є життям!

І тепер благаю тебе, милосердний боже, щоб м'яко ти відірвав його від мене.

Хай він швидше народиться, і мій болісний крик здійсниться у світанні, злите зі співом птахів!

ВІРШ НАЙСУМНІШОЇ МАТЕРІ

ДЛЯ ЧОГО ТИ ПРИЙШОВ?

Для чого ти прийшов? Ніхто не полюбить тебе, хоч ти вродливий, сину мій. Хоч ти всміхаєшся, як усі діти, як найменший із моїх братиків, але тільки я цілуватиму тебе, сину мій. І хоч ти пручаєшся, тягнучись до іграшок, але тобі доведеться бавитися лише моєю груддю і ниткою моїх сліз, сину мій.

Для чого ти прийшов, якщо той, хто дав тобі життя, зненавидів тебе, відчувши твій порух у моєму лоні? Але ні! Ти прийшов до мене, для мене, адже я була самотня навіть тоді, коли він стискав мене у своїх обіймах, сину мій!

ПРИМІТКИ

За основу цієї збірки взято «Антологію», що вийшла у Сантьяго 1957 року. Габрієла Містраль сама відбрала найулюбленіші свої поезії, здебільшого із книжок «Відчай» і «Рубання лісу», розбивши їх на цикли: «Америка», «Дитинство», «Колискові», «Школа», «Біль», «Життя», «Поезії в прозі», «Казки» і т. д. Тематичний принцип збережено і в нашому виданні, адже він відповідає авторській волі щодо публікації вибраних творів. Окремі цикли доповнено віршами із книжок «Ніжність» і «Давильня».

АМЕРИКА

Тропічне сонце

Инки, майя, аймара, кечуа, кіче — індіанські племена.

Куско — місто в Перу, давня столиця держави інків.

Майяб — індіанська назва півострова Юкатан.

Кетсаль — дуже красивий і рідкісний птах, що живе в гірських районах Центральної Америки, емблема Гватемали.

Кетсалькоатль — божество мексиканських індіанців, яке ототожнювалося з планетою Венера.

Такамбаро — мексиканське містечко у верхів'ї однойменної річки.

Рок — казковий птах.

Віракоча — божество древніх перуанців, що вважалося у них творцем світу.

«Як піраміду твого ймення...» — Тут мається на увазі піраміда «Сонце» — древній храм у Мексіці.

Магей — різновид агави.

Юка — вічнозелена рослина родини агавових.

Урупан — місто на півдні Мексіки.

Паленке — древнє місто індіанців майя, славилось храмами й палацами.

Тіауанако — столиця індіанців аймара, що існувала в першому тисячолітті н. е. біля озера Тітікака; від неї залишилися величні руїни.

Вулкан Осорно

Льянкіуе — озеро в Чілі.

Водоспад на річці Лаха

Арауканія — давня держава чілійських індіанців, що називають себе мапуче.

Шиншила — хутрове звірятко, що водиться в Південній Америці.

Антігона — в грецькій міфології дочка фіванського царя Едіпа, яка, всупереч забороні свого дядька — царя Креонта, — поховала тіло рідного брата Полініка; за це її кинули в темницю, де вона наклала на себе руки.

Пальми Куби

Острів Карібський та Сібоней — поетичні назви Куби.

Сейба — велетенське дерево, яке росте в Центральній та Південній Америці.

Кубинська ронда

Ронда — латиноамериканський груповий танець, учасники якого, взявшись за руки, ходять з піснями по колу.

Аргентінська ронда

Ентре-Ріос (дослівно: Межиріччя) — аргентінська провінція.

Кечуанська пісня

Тауантінесуйо — держава інків у XV—XVI ст.

Кена — кечуанська флейта.

Вікунья — схожа на ламу тварина, колись дуже поширена в гірських районах, а нині майже повністю винищена.

Пачакамак — давнє індіанське місто на території сучасного Перу, а також верховне божество кечуанської міфології.

П и т и

Ріо-Бланко (дослівно: Біла ріка) — ріка в Чілі.

Аконкагуа — високогірний вулкан у Чілі.

Мітла — містечко в Мексичі, де лежать руїни індіанського міста.

Істаксіуатль

Істаксіуатль — гора вулканічного походження, біля її підніжжя розкинулось місто Мехіко.

ДИТИНСТВО

Мексиканське дитя

Анауак — давня поетична назва Мексики.

Домівка

У Чілі серед народу хліб називається «божим образом». (*Примітка Габрієли Містраль*).

Всі ми будемо королевами

Монтегранде — селище біля міста Вікунья, в якому минуло дитинство Габрієли Містраль.

ЖИТТЯ

«Мислитель» Родена

Роден, Огюст (1840—1917) — французький скульптор; «Мислитель» — один із найвідоміших його творів.

Сильна жінка

«У січні жала хліб...» — Чілі знаходиться в Південній півкулі, отже, січень відповідає там нашому липню.

О півночі

Рона — ріка на півдні Франції.

Арль — місто в пониззі Рони, оспіване, як сама річка, в поемі Фредері Містрала «Мірейо».

Втеча

«Мов Еврідіка й Орфей, самотні...» — тут ідеться про таку самотність, як в Аїді, царстві тіней, куди спустився *Орфей*, щоб забрати свою дружину *Еврідіку*. Орфей — у грецькій міфології співець, що чудесним співом зачаровував богів і людей, приборкував дикі сили природи.

Одне слово

«Хоч мій отець Іов його промовив...» — За біблійною легендою, бог випробовував Іова у найжорстокіших муках.

Дитя дерева

Еразм із Роттердама — *Еразм Роттердамський* (1469—1536) — гуманіст епохи Відродження, філолог і письменник.

Смерть моря

Таласса — море (давньогр.).

Ерінії — в грецькій міфології богині помсти.

З М І С Т

Життя в осяянні поезії. Михайло Литвинець . . .	5
---	---

Поезії

АМЕРИКА

Тропічне сонце. Переклав Михайло Москаленко . .	21
Земля Чілі	

I. Вулкан Осорно.

Переклав Михайло Москаленко	26
---------------------------------------	----

II. Водоспад на річці Лаха.

Переклав Юрій Покальчук	28
-----------------------------------	----

Красвиди Патагонії

I. Відчай. Переклав Григорій Латник . . .	30
---	----

II. Мертве дерево. Переклав Григорій Латник	31
---	----

III. Три дерева. Переклав Григорій Латник . .	32
---	----

Пальми Куби. Переклав Григорій Латник	33
---	----

Кубинська ронда. Переклав Василь Моруга	34
---	----

Ронда екваторської сейби. Переклав Григорій Латник	36
--	----

Аргентінська ронда. Переклав Василь Моруга . . .	37
--	----

Кечуанська пісня. Переклав Сергій Борщевський	39
---	----

Пити. Переклав Василь Моруга	40
--	----

Істаксіуатль. Переклав Сергій Борщевський . . .	41
---	----

ДИТИНСТВО

Ніженьки дитячі. Переклав Сергій Борщевський . .	43
--	----

Рученьки дитячі. Переклав Сергій Борщевський . .	44
--	----

Ніжність. Переклав Сергій Борщевський	45
---	----

Хто не танцює. Переклав Сергій Борщевський . . .	46
--	----

Гірка пісня. Переклав Сергій Борщевський	47
--	----

Мексіканське дитя. Переклав Дмитро Павличко . .	48
---	----

Вода. Переклав Дмитро Павличко	50
--	----

Вогонь. Переклав Григорій Чубай	50
---	----

Домівка. Переклав Михайло Литвинець	51
---	----

Запрошення. Переклав Григорій Чубай	53
---	----

Восьмеро цуценят. Переклав Сергій Борщевський . .	53
---	----

Пісня для Смерті. Переклав Сергій Борщевський . . .	54
Прохання. Переклав Сергій Борщевський	55
Це все ронда. Переклав Михайло Литвинець . . .	57
Всі ми будемо королевами.	
Переклав Михайло Москаленко	57

КОЛИСКОВІ

Пригорнись до мене. Переклав Сергій Борщевський	61
Колишучи дитину. Переклав Григорій Латник . . .	62
Сон. Переклав Григорій Латник	62
Засмучена мати. Переклав Михайло Литвинець . .	64
Страх. Переклав Михайло Литвинець	64
Роса. Переклав Михайло Литвинець	65
Знахідка. Переклала Олена Криштальська	66
Бутон. Переклала Олена Криштальська	67

ШКОЛА

Сяйливий хор. Переклав Михайло Литвинець . . .	68
Сільська вчителька. Переклав Михайло Литвинець	69

БІЛЬ

Зустріч. Переклав Михайло Литвинець	72
Люблю любов. Переклав Михайло Литвинець . . .	73
Екстаз. Переклав Юрій Покальчук	74
Сором'язливість. Переклав Дмитро Павличко . . .	76
Балада. Переклав Володимир Харитонов	77
Покинута. Переклав Олег Покальчук	78
Горе. Переклав Юрій Покальчук	80
Сонети смерті (I—III). Переклав Григорій Латник	81
Відсутність. Переклав Григорій Латник	83
Строфи. Переклав Михайло Литвинець	84
Рай. Переклав Сергій Борщевський	86
Багатство. Переклав Григорій Латник	86
Спокійні слова. Переклав Григорій Чубай	87

ЖИТТЯ

«Мислитель» Родена. Переклав Михайло Литвинець	89
Сильна жінка. Переклав Михайло Литвинець . . .	90

Залишена дитина. Переклав Михайло Литвинець	90
Благання. Переклав Сергій Борщевський	91
Вершина. Переклав Михайло Литвинець	92
Повільний дощ. Переклала Олена Кришталівська	93
Чужинка. Переклав Олег Покальчук	94
Вітер. Переклав Василь Моруга	95
Земля. Переклав Дмитро Павличко	97
Подай мені руку. Переклав Дмитро Павличко	99
Інша. Переклав Дмитро Павличко	99
Папуга. Переклав Михайло Литвинець	101
Опівночі. Переклав Михайло Литвинець	102
Країна небуття. Переклав Сергій Борщевський	103
Втеча. Переклав Григорій Латник	105
Водоспад на сухій землі. Переклав Григорій Латник	107
Селянка. Переклав Григорій Латник	108
Жаліслива. Переклав Григорій Латник	109
Одне слово. Переклав Василь Моруга	111
Співаю те, що ти любив. Переклав Василь Моруга	112
Прощання. Переклав Сергій Борщевський	113
Обтинання мигдалевого дерева. Переклав Дмитро Павличко	114
Дитя дерева. Переклав Дмитро Павличко	114
Світання. Переклав Дмитро Павличко	115
Смеркання. Переклав Григорій Латник	116
Ніч. Переклав Дмитро Павличко	116
Ронда вогню. Переклав Сергій Борщевський	117
Смерть моря. Переклав Василь Моруга	118
Моя мати (I—IV). Переклав Дмитро Павличко	122
Руки робітників. Переклав Дмитро Павличко	127
Двері. Переклав Юрій Покальчук	129

ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ

Вірші матерів. Переклав Михайло Литвинець	132
Вірш найсумнішої матері. Переклав Михайло Литвинець	135

Примітки	136
--------------------	-----

ГАБРИЭЛА МИСТРАЛЬ

СТИХОТВОРЕНИЯ

С испанского

Составление и предисловие М. И. Литвинца

Серия «Жемчужины мировой лирики»

Киев, издательство художественной литературы
«Дніпро», 1984

(На украинском языке)

Редакторы С. К. Жолэб, О. С. Зелик

Художник В. М. Дозорець

Художній редактор А. І. Клименко

Технічний редактор І. М. Шевель

Коректор Т. В. Грузинська

Информ. бланк № 2492.

Здано до складання 06.06.84.

Підписано до друку 23.07.84.

Формат 60×84^{1/32}.

Папір друкарський № 1.

Друк високий. Ум. друк. арк. 4,185.

Ум. фарб. відб. 5,359.

Обл.-вид. арк. 4,69.

Тираж 4500. Зам. 4—180.

Ціна 80 к.

Видавництво художньої літератури «Дніпро».

252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень».

252053, Київ, вул. Артема, 25.

Габрієла Містраль

М65 Поезії / Упоряд., передм. М. Литвинця.— К.: Дніпро. 1984.— 142 с. (Перлини світової лірики).

Доробок славетної чилійської поетеси (1889—1957), лауреата Нобелівської премії, прогресивного громадського діяча, належить до найкращих зразків світової лірики.

В її творчості відбиваються народний світогляд і мораль, звеличується трудяща людина, відстоюються зневажені права жінки й матері, людська гідність індіанців.

Одна із перших на континенті поетеса поєднала традиції іспанського вірша із первісно-свіжою образністю індіанського фольклору.

М $\frac{4703000000-189}{M205(04)-84}$ 189.84

И (Чіл)

80 к.

**ШАНУВАЛЬНИКИ
ПОЕЗІЇ!**

У видавництві «Дніпро» в серії
«Перлини світової лірики»
готуються такі книжки:

Максимович Д. *Лірика*

Йожеф А. *Поезії*

Волькер Г. *Поезії*

